RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876. Första Kammaren. N:o 28.

Tisdagen den 25 April.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades 2 protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 15 och 19 dennes bordlagda utlåtande N:o 32, i anledning af väckta förslag om ändring af gällande stadganden dels rörande skyldigheten att bygga och underhålla kyrka med hvad dertill hörer jemte prestgård, dels ock i fråga om grunderna för utgörandet af församlingens bidrag för folkskoleundervisningens upprätthållande.

1:sta punkten.

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten.

Herr von Strokirch: I förevarande punkt har Lag-Utskottet föreslagit en förändring af beräkningsgrunden för skyldigheten att deltaga i kyrkobyggnad med hvad dertill hörer. Ett antagande af den grund i nämnda afseende, som Utskottet förordat, skulle emellertid medföra icke oväsentliga missförhållanden, som nära på gränsade till orättvisor. Jag vill i detta fall endast påpeka, att i en församling, der kyrkobyggnad ifrågakomme, skulle kunna hända att en fabrik, som blott egde en temporär varaktighet, men med ett åsatt fyrktal af t. ex. $^1/_3$ af hela församlingens, finge under tiden med $^1/_3$ deltaga i kostnaden för denna nybyggnad, hvilket vore en obillighet. Utskottets förslag har, i min tanke, vidare det felet, att man vill förändra ett nu ovisst onus till en till beloppet lika oviss kommunalutskyld. Om en förändring skall vidtagas, tror jag bäst vore, om steget toges fullt ut, och reformen gjordes mera omfattande genom att bestämma en årlig afgäld af hvarje i församligen kyrkskrifven person; men då något sådant förslag icke föreligger, inskränker jag mig att yrka afslag å punkten.

Herr von Koch: Det är visst lätt att expediera saken på det sättet, att afslå den, men detta är en fråga, som icke dör så lätt, utan åt densamma får väl egnas litet mera uppmärksamhet. Andra Kammaren har gjort det, och kommit till det resultat, att ärendet blifvit

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

återremitteradt. Det tror jag ock är det bästa, i synnerhet efter hvad man genom tidningarnes uppsatser sport om öfverläggningen i Andra Kammaren, der Professor Rydin lär afgifvit ett märkligt yttrande. Med det föreliggande förslaget kan jag icke vara belåten, emedan det afviker från hvad jag anser böra ske i denna fråga. Först och främst beklagar jag att, då man nu gör något, man skall bibehålla den der matlagsskatten till kyrkobyggnad. Det är sant, att förslaget endast skall vara temporärt, till dess Kongl. Maj:ts förslag kommer, men matlagsutskrifningen är vämjelig. Jag har sett, huru denna dagsverksskyldighet efter matlag utkräfves. På några ställen har den till och med uttagits så, att de, som haft fattigunderstöd, ansetts böra utgöra dagsverken vid kyrkobyggnad, naturligtvis icke de, som haft fullt fattigunderstöd, utan de, som haft bidrag till sitt underhåll. Jag vet icke hvad yrkande, som blifvit gjordt i Andra Kammaren, men, kunde man komma till något bättre, vore lyckligt, och hvad dagsverksskyldigheten beträffar, önskar jag helst, att den helt och hållet toges bort, emedan jag icke är vän af personela skatter. Vidare kan det i ett annat afseende, såsom Herr von Strokirch anmärkte, falla sig mycket ojemnt vid sådana byggnader, som dessa, att lägga någon del af kostnaden derför på sådana fastigheter, som, om de ock kallas så, dock äro af temporär beskaffenhet, t. ex. vissa fabriker. Jag har sett ett ungefär dylikt förhållande i en församling, der jag eger fastighet. Der fans en florerande fabrik för tillverkning af så kallad schoddy. Den taxerades ett år till 10,000 kronors inkomst, men sedan voro under loppet af tre eller fyra år så dåliga konjunkturer, att den måste läggas ned, och sedan gick alltihop bort för, efter hvad jag tror, omkring nämnda summa. Om nu en kyrkobyggnad skett under tiden för fabrikens bestånd, skulle den, enligt förslaget, dertill fått bidraga efter berörda inkomsttaxering. Denna grund är således icke tillfredsställande. Jag har sagt i hvilken rigtning jag vill gå. Kan det komma dertill, vore bra, men jag yrkar icke ovilkorligen att få min mening fram, utan jag nöjer mig gerna med något mindre, om det blott går i den rätta rigtningen och icke stöter genom sin orättvisa, hvilket jag anser det, som Utskottet föreslagit, göra både i afseende på matlagen och i afseende på det nya, att man tager alla fastigheter med i fråga om kyrkors byggnad och underhåll. Sedan kommer den andra frågan, om vissa jordegendomar i Skåne, Halland Blekinge och Bohus län. Der vid lag gälla ridderskapet och adelns samt presterskapets privilegier. Det är en sak, som i dessa provinser är mycket förhatlig och gifver anledning till mycket split. Det kan vara fråga, om icke detta var ett personligt privilegium i gamla tider, som öfvergått till realt och är fästadt vid egendomens, eller om ändring endast kan vinnas med bifall af adels- och kyrkomöte. Det synes mig kunna tarfva att tänka på, och jag skulle för min del önska, att betänkandet i denna punkt blefve återremitteradt. Det synes mig också att, i en fråga som denna, hvilken så nära rör jordbrukarne, en viss grannlagenhet mot alla dessa i Medkammaren fordrade att icke så här vräka förslaget genast på stående fot, när denna återremitterat det. Jag yrkar derför återremiss.

Herr von Gegerfelt: Jag får i Kammarens minne återkalla en

känd sak, huruledes Rikets Ständer år 1866 ingingo till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t ville för Riksdagen framlägga förslag till reglering af kyrkobyggnadsfrågan efter "billiga grunder". Det var en kläm, som den tiden hade god klang, hvilken den nu mera förlorat. Sedan dess har frågan icke avancerat ett steg. Vid hvarje riksdag hafva många motioner blifvit i ämnet väckta, men Utskottet har derpå svarat, att frågan vore beroende på Kongl. Maj:ts pröfning, och dermed har Riksdagen låtit sig nöja. Kongl. Maj:t åter har icke framkommit med något förslag, tydligen af det skäl, att de "billiga grunder". som afsetts, voro allt för obestämda och intet förslag kunnat framläggas, till hvilket Kongl. Maj:t kunnat vänta bifall. Nu har Utskottet trott sig icke längre kunna begagna den gamla utslitna termen, att frågan är beroende på Kongl. Maj:ts pröfning, och då fans ingen annan resurs, än att framlägga ett förslag. Alla föregående förslag, som Utskottet framlagt, angående reglering af allmänna onera, hafva blifvit af Andra Kammaren bifallna, men af Första Kammaren cum ignominia afslagna. Nu har Utskottet gjort ett försök att ställa kyrkan visserligen midt i byn, men något åt ena sidan, så att man kunde hoppas, att Första Kammaren skulle gå in derpå. Jag har biträdt Utskottets framställning, såsom ett försök att grundlägga ett förslag, hvarom diskussion kunde uppstå, så att frågan derigenom skulle kunna gå ett steg framåt. De anmärkningar, som hittills blifvit mot förslaget framstälda, kan jag icke frånkänna all grund, men jag får dervid anmärka, att derigenom endast föreslagits ett öfvergångssteg, som afhjelper de mest i ögonen fallande olägenheterna af nu varande förhållanden. Herr von Koch har åberopat sitt vid flera tillfällen väckta förslag, att all kostnad för kyrkobyggnad skulle bestridas genom upptagande af amorteringslån, att under loppet af 40 år återbetalas. Man har deremot anmärkt, att det icke är rätt att ålägga en kommun, som icke vill skuldsätta sig, att göra det, och att detta strider mot kommunallagen, enligt hvilken en kommun icke får utan Kongl. Maj:ts särskilda tillstånd upptaga dylika lån; och nu skulle genom en särskild författning föreskrifvas, att en skuldsättning i detta fall ovilkorligen skulle ske. Hvad de dagsverken, som gå efter matlag, beträffar, har Utskottet med flit undvikit att tala derom, ty då hade man kommit in på de kinkigaste delarne af frågan. Hvad sjelfva grunden angår för deltagande i kyrkobyggnad, gör detta förslag många ändringar i hittills varande förhållanden. Det är ostridigt, att hemmantalet är en origtig grund för utgörande af detta onus. Det är nu föreslaget, att det skulle gå efter taxeringsvärdena. I lag är stadgadt, att bruk och qvarnar skola deltaga i kyrkobyggnad, de förra efter härdar och de senare i förhållande till deras ränta, jemförd med grundräntan å ett mantal i orten. Då nu mera qvarnar icke åsättas någon ränta, är således normen för deras deltagande i kostnaden för kyrkobyggnad försvunnen. I detta hänseende är följaktligen en bestämmelse oundgängligen nödig för att kunna tillämpa gällande bestämmelser; enahanda är förhållandet med bruk, för hvilka härdarne ej vidare i allmänhet kunna utgöra beskattningsgrund. Alla äro ense deri, att alla bruk och fabriker böra deltaga i kyrkobyggnad, och derföre har Utskottet ansett det böra i förslaget införas en bestämmelse härom. Visserligen kan den särskilda skyldigheten att efter matlag utgöra dagsverke icke för-

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

svaras, men den är dock icke så förkastlig, som stundom uppgifves, ty vanligen sker öfverenskommelse härom, och inom ett matlag är blott en, som är skattskyldig. Som nu Andra Kammaren återremitterat ärendet och återremiss jemväl här torde ske, vore det bra om Kammarens ledamöter ville yttra sin åsigt i frågan, så att man hade något närmare att gå efter vid uppgörande af ett nytt förslag, ty hittills, det vågar jag påstå, har intet blifvit sagdt i ämnet till ledning för Utskottet vid nämnda uppgörande. Jag vågar derföre hoppas, att några flera upplysningar, än hittills lemnats, skola framkomma under diskussionens fortgång. Jag måste dock biträda Utskottets förslag och yrka bifall dertill.

Herr Ekman, Carl: Jag är Lag-Utskottet tacksam, för att Utskottet icke begagnat samma term, som förut under många föregående riksdagar blifvit anförd. Om jag icke misstager mig, hafva vi vid nästan hvarje riksdag under flera år tillbaka haft att behandla frågor om förändrade grunder för i fråga varande bidrags utgörande, och ingen, tror jag, har ens försökt att ådagalägga, att de grunder, som nu tillämpas, under för handen varande förhållanden längre äro att anse såsom med rättvisa och billighet öfverensstämmande. Alla äro således ense om, att något bör göras, men i afseende på sättet att verkställa en förändring är man af olika tankar. Jag vill nu icke säga, att icke ganska många invändningar kunna göras mot det förslag, som af Lag-Utskottet blifvit framlagdt, men jag vet icke, huru det förslag, skulle vara beskaffadt, mot hvilket icke anmärkningar kunde göras, ty förhållandena äro inom de särskilda kommunerna så skiljaktiga, att det snart sagdt kunde erfordras en särskild regel för hvarje kommun, och hvad som ett år är rätt och billigt kanske icke är det ett följande. Samma anmärkningar, som här blifvit gjorda, kunna äfven framställas rörande andra allmänna behofs fyllande genom kommunalbidrag efter fyrk. Icke heller i detta afseende åläggas de, som deltaga häri, en utgift, som, i afseende å den nytta de i förhållande till andra kommunalmedlemmar åtnjuta af det företag hvartill de bidraga, är fullt billig och rättvis. Men det är nu så en gång, att vi kommit in på denna väg, och jag tror icke någon kan angifva ett bättre sätt att fylla dessa behof än efter bevillningens grund. Då vill det synas mig, som om det vore skäl att på det sätt, som blifvit af Lag-Utskottet föreslaget, tillämpa denna grund äfven i afseende på byggandet af kyrka. Jag skulle önskat, att Lag-Utskottet hade tillämpat denna grundsats i något vidsträcktare grad och tagit bort skyldigheten att göra dagsverken efter matlag, men å andra sidan erkänner jag, att det är en gammal god regel, som man alltid bör iakttaga vid förändringar, att icke ändra för mycket på en gång, utan gå försigtigt till väga i den rigtning, man anser vara den rätta. Derföre tror jag det vara rätt att göra såsom Utskottet här föreslagit, att "byggnadsvirke, körslor och annan kostnad för byggnad och underhåll af kyrka med hvad dertill hörer skola af egare eller innehafvare af fast egendom utgöras efter samma grund, som är för kommunalutskylder bestämd", men att dagsverksskyldigheten bör tills vidare vid kyrkobyggnad bibehållas oförändrad; hvarför jag anhåller om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

Grefve Mörner, Oskar: Om en socken skall företaga en ny kyrkobyggnad, så föranleder det till så stora utgifter för församlingen, att skuldsättning icke gerna kan undvikas, och särskildt för öfra och mellersta Sverige är saken af mindre betydenhet, emedan der icke finnes privilegierad, ifrån kyrkobyggnad fritagen jord, såsom i det södra Sverige. Jag vågar till och med påstå, att om icke de särskilda förhållanden förefunnes, hvilka ega rum i södra Sverige, skulle vi icke behöfva sysselsätta oss med motioner i denna fråga, såvida det icke skedde derför, att man af brist på andra ämnen att motionera öfver, och då man i alla fall motionera skall, hakade sig fast vid kyrkobyggnadsfrågan och derom framlade förslag. Att frågan så ofta återkommer, kan jag icke derför tillmäta den minsta betydelse, såsom om den låge landets invånare i allmänhet särdeles varmt om hjertat. Men för de södra provinserna kan den vara af någon vigt, emedan de önska få privilegierna upphäfda, och att äfven säterierna skola deltaga i kyrkobyggnaden. Hvad som är rätt och lagligt, bör väl ändock få gälla, och ett lagfästadt privilegium kunna vi icke afskaffa. Lag-Utskottet har således rigtigt framhållit, att i fråga varande privilegier icke kunna genom förändrade stadganden kränkas; men derför kan förslaget icke heller tillfredsställa motionärer eller andra nitiske män ifrån de södra provinserna. Att få lugn i detta afseende kunna vi derför icke vänta, äfven om Lag-Utskottets förslag bifalles. Den siste talaren betonade det förhållandet, att denna fråga ständigt återkommer, och nämnde, att sedan den nya representationens införande densamma ständigt stått på dagordningen. Jag kan gå ännu längre och upplysa honom om, att den förekom redan under ståndsriksdagarnes tid. Åtminstone år 1866 afläto nemligen Rikets Ständer en underdånig skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t, enligt hvad Lag-Utskottets betänkande upplyser, men Kongl. Maj:ts svar derå afvaktas ännu. Man kan under sådana förhållanden icke antaga, att, om Kongl. Maj:t ansåge att någon stor orättvisa förefunnes uti i fråga varande afseende, och att ett trängande behof att få densamma afhjelpt vore för handen, regeringen icke på tio års tid skulle egnat nödig uppmärksamhet åt skrifvelsen och framlagt något förslag i ämnet. Utskottet har emellertid ansett, att väntan blef för lång och trott sig nu böra kraftigt uppträda. Men månne det icke då varit Utskottets pligt att söka komma fram med ett förslag, om hvilket Utskottet verkligen kunde säga, att detta vore något, som man kunde bjuda på och som afhjelpte befintliga brister. Utskottet säger i stället mycket beskedligt, att det är ett öfvergångsstadgande, som föreslås. Men ett öfvergångsstadgande i ett sådant ämne som detta, ett stadgande som rubbar häfdvunna förhållanden utan att införa någon ny ordning, är, efter mitt förmenande, föga lämpligt, såvida det icke är olidliga plågor man lider af. Eljest vore väl bättre att vänta och få ett förslag, som ledde till ett slut i frågan, hvilket det af Utskottet nu framlagda icke leder till. Ty efter min erfarenhet i fråga om större kyrkoreparationer, är det just dagsverksskyldigheten som är svårast att utkräfva, och i de flesta fall efterskänkes den förmodligen. Man torde deremot invända, att i sådant fall gör det intet, att den står qvar. Men jag anser det göra ganska mycket, att en lag finnes, som knappast kan tillämpas, och som man derför icke låtsar om att den finnes. Så-

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

dant alstrar icke laglydnad hos dem, som veta att lagen finnes, men att samhället icke kan till verklighet förvandla dess bud.

Förändringen är för öfrigt icke stor, så till vida som den icke medför ökade skyldigheter för många. Jag talar nu om det gamla Sverige, och der är det endast skattlagda utjordar, som äro fria från deltagande i kyrkobyggnad. Man säger, att hemmantalet är en origtig grund. Ja, det är möjligt, men man må då se till, att man icke inför en annan orättvisa i stället. Vi veta, att vi hafva jord af olika natur. Men då förhållandena äro sådana, måste vi väl acceptera dem och väl se till, att de utskylder, som derpå grunda sig, icke blifva godtyckligt förändrade.

Hvad säterierna beträffar, så taxeras de, som man vet, i allmänhet mycket högre än ett skattehemman, äfven om detta senare har samma naturliga förmåner som säteriet. Säteriet får sålunda jemte det högre taxeringsvärdet äfven ett högre fyrktal. Är det då billigt, att säteriet skall påtvingas så betydligt ökade skyldigheter, och kan man vänta att taxeringsvärdet på sådan jord skall nedsättas? Nej, det värdet får den nog behålla. Äfven kan man fråga, om, då all fast egendom skall deltaga i kyrkobyggnaden, denna skyldighet skall utsträckas äfven till sådan egendom, såsom landtgårdar utan några egentliga egor, dem egaren uppför att der bo längre eller kortare tider, men som i öfrigt icke afkasta någonting. En sådan gård taxeras kanhända till 20 eller 30 tusen kronor och det är då hårdt, att den skall deltaga i ifrågavarande skyldighet i lika grad som jordegendom af samma värde och som då vanligen bebos af många flere personer.

Vidare kan man mot redaktionen af detta förslag anmärka, att det i motiven till detsamma heter, att dagsverksskyldigheten bör tills vidare bibehållas oförändrad, men rubriken till förordningen innehåller dock, att Riksdagen måtte besluta en författning, hvarigenom, *med ändring* af hvad 26 kap. 1 § byggningabalken och särskilda författningar innehålla angående skyldighet att deltaga i kyrkobyggnad, förordnas o. s. v. Förslaget afser sålunda en ändring af 26 kap. 1 § byggningabalken; men hvar finnes då, enligt denna redaktion, någon rättighet till den slutsats, att dagsverksskyldigheten qvarstår, såsom Utskottet vill hafva den. Här har Utskottet sålunda otydligt uttryckt sin mening, såvida det icke rent af redigerat lagen så, att det talat emot sig sjelft.

Dagsverksskyldigheten är jag beredd att uppoffra när som helst, men jag är icke beredd att i en sak, som icke innefattar något trängande behof, vidtaga en sväfvande förändring, äfven om man skulle anse den vara ett steg framåt i den rätta rigtningen. Sker förändringen, så skall jag visserligen ej hafva svårt att finna mig deruti, ty kyrkorna i de socknar, der jag har byggnadsskyldighet, behöfva icke byggas om; men det finnes något annat än det personliga intresset, som man har att beakta, och det är hvad man anser vara rätt eller ej, och jag anser icke Lag-Utskottets förslag vara så väl genomtänkt, att det förtjenar att bifallas.

För Skåne, Halland och Blekinge kunde ett sådant förslag som detta hafva någon betydelse, emedan privilegier der torde vara gällande, och om någon anser, att så icke är, så kan han ju i rättegång påyrka,

att de fastigheter, som åtnjuta dessa privilegier, äfven skola deltaga i kyrkobyggnaden, och sålunda få frågan på laglig väg pröfvad. Af en egendomsegare från Halland har jag hört, att derstädes verkligen varit handlagd en process, på grund af hvilken säteri blifvit dömdt att deltaga i kyrkobyggnaden, men i andra socknar hade process i enahanda förhållande annorlunda aflupit. Hvad som nu är rätt i detta afseende, är ej lätt att säga; men jag förmodar, att domaren dömer efter bästa förstånd och tillämpar lagen efter dess rätta uttydning.

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

Slutligen, då jag icke kan, på sätt jag utvecklat, anse, att behofvet af den föreslagna förändringen är trängande, och då man har anledning tro, att Kongl. Maj:t åt frågan egnar den uppmärksamhet, som han anser ärendet behöfva, får jag för min del yrka afslag å Lag-Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Ribbing, Carl: Herr vice ordföranden i Lag-Utskottet har yttrat, att det vore bra, om de, som hade några anmärkningar mot detta betänkande, ville framställa dem. Jag skall derför anhålla att få göra några sådana. Jag har för min del intet emot, att man söker reformernas väg i denna fråga så väl som i många andra och att man försöker i någon mån nivellera utgifterna för kyrkobyggnader hemmanen emellan; men jag anser tillika, att steget kunnat tagas något mera fullt ut, såsom den siste ärade talaren nyss yttrade. Lag-Utskottet har tillstyrkt en mycket liten del af hvad jag anser, att i detta afseende borde åstadkommas. Utskottet har icke gjort mer än sökt reglera utgifterna hemmannen emellan i afseende på leverans af byggnadsvirke äfvensom i afseende å körslor och annan kostnad för byggnad och underhåll af kyrka. Och denna fördelning af kostnaden, som skulle utgå efter samma grund, som är för kommunalutskylder bestämd, tror jag skulle föranleda, att man icke kunde få någon leverans af dessa saker in natura. Det är dock vigtigt att få behålla detta sätt för skyldighetens utgörande och få arrendatorer och boställshafvare tillförsäkrade om rättighet att få lemna hvad som erfordras in natura. Jag är öfvertygad om att, derest detta byggnadsvirke m. m. skulle lemnas efter fyrktal, blefve förhållandet alldeles detsamma som att komma med kontant betalning, och det skulle ovilkorligen inträffa, såsom den siste talaren anmärkte, att säterier, som i allmänhet äro uppskattade till kanske två eller tre gånger så högt som skattejord, skulle få betala mer än hittills. Jag tror derför, att man bör söka taga steget fullt ut och åvägabringa någon uppgörelse med säterierna i Skåne, Halland och Blekinge liksom med presterskapets boställen.

Vice ordföranden i Lag-Utskottet har nämnt, att Utskottet med flit undvikit att sysselsätta sig med frågan om dagsverksskyldigheten. Men mig synes, som om något borde göras i detta afseende och att frågan bör tagas under en mera omfattande pröfning, än Utskottet gjort.

Det har berättats, att Andra Kammaren återremitterat detta betänkande, och jag skulle för min del icke hafva något emot en återremiss, om det icke vore så långt lidet mot riksdagens slut, som det nu är. Men att nu besluta något sådant, vore detsamma som att begrafva frågan. Emellertid, då jag icke vill yrka afslag, förenar jag mig,

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

för att visa att jag icke vill motsätta mig en reform i detta hänseende, med dem som yrka återremiss.

Grefve Horn: I Lag-Utskottet har jag icke deltagit i behandlingen af denna fråga. Jag har begärt ordet hufvudsakligen för att yttra mig angående en felaktighet i redaktionen af Utskottets beslut. Utskottet säger nemligen först, att det insett olämpligheten af, att mantalet skall ligga till grund för beskattningen i detta afseende, och föreslår derför att kyrkobyggnadsskyldigheten skall utsträckas äfven till sådan fastighet, som icke är under nuvarande föreskrifter i ämnet inbegripen, och att den skall utgöras efter samma grund som är för kommunalutskylder bestämd, men tillika *att dagsverksskyldigheten skall bibehållas oförändrad.* Till följd häraf hemställer Utskottet, att med ändring af hvad 26 kap. 1 § byggningabalken och särskilda författningar innehålla *angående skyldighet att deltaga i kyrkobyggnad,* må förordnas o. s. v., hvarefter Utskottet framställer förslag till förändradt stadgande i fråga om byggnadsvirke, körslor m. m., men har alldeles glömt att införa någon föreskrift om dagsverksskyldighetens utgörande, som Utskottet sagt sig vilja hafva qvar oförändrad. Är man af Utskottets åsigt i denna fråga, så bör väl något uti den nya författningen införas derom, att nämnda skyldighet qvarstår oförändrad, och punkten i sådant fall återremitteras. Jag har för min del endast velat påpeka förhållandet, men instämmer i sjelfva saken till alla delar med Grefve Mörner och yrkar derför afslag å betänkandet i denna del.

Herr von Koch: Sedan jag hade ordet, äro åtskilliga anmärkningar gjorda, men det är egentligen endast i afseende å en af dem, som jag anser det vara af vigt att yttra mig, nemligen med anledning af hvad vice ordföranden i Lag-Utskottet nämnt med anledning af den grund, jag föreslagit för byggnadsskyldighetens utgörande, eller att kostnaden skulle uttaxeras under en tid af 40 år i socknen. Detta är nemligen den tid, på hvilken lån vanligen upptagas och under hvilken man i allmänhet kan beräkna, att dessa byggnader säkert skola ega bestånd. Förr samlade man en kassa för att hafva att tillgå vid förefallande behof, och en återgång till detta förhållande tror jag icke vore skadlig. Jag har derför föreslagit, att denna kassa skulle bildas genom årliga bidrag, som skulle utgå efter fyrk och beräknas efter den ungefärliga tid, under hvilken en byggnad i allmänhet eger bestånd, eller 40 à 60 år, samt motsvara hvad som under denna tid erfordras för ränta och amortering å kostnaden. En sådan grund förefaller mig vara den billigaste och rättvisaste, och det icke blott för kapitalisten eller fabriksegaren, utan äfven för sådana inrättningar, hvilka äro af mera temporär beskaffenhet. Jordegaren ensam *å landet* har *ständig* fördel af kyrkan.

Nyttan, som hvar och en har af en sak eller inrättning, är den bästa grund jag funnit för bidrag dertill. Så har jag yrkat, *att skjutsen* bör gäldas af den resande, *att väg* underhålles af den som sliter den, samt *att allmänna byggnader* uppföras af dem, som nyttja dessa. Är en grundsats rigtig, kan den alltid i det väsentliga tillämpas. Den sistnämnda, eller *hyresprincipen*, för bruk af allmänna byggnader på

flera sätt. Kanske nu bäst så, att inom hvarje kommun uppskattades alla befintliga och beslutade allmänna byggnader till deras fulla värde. Sedan uttaxerades, efter fyrk, det belopp, hvartill *dels* underhållet för året, *dels* en, efter varaktigheten af hvarje hus beräknad och på hvart år fördelad, nybyggnadsskyldighet tarfvade, utom befintliga andra tillgångar, såsom kyrkotionde m. m. Dymedelst bildades fonder till underhåll, nybyggnad eller ränta och amortering af lån till sådan.

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

Hvad sjelfva redaktionen beträffar, äro äfven deremot anmärkningar framstälda, bland annat, att det icke skulle af den nya författningens lydelse, sådan den blifvit af Utskottet föreslagen, tydligen framgå, att dagsverksskyldigheten vore oförändrad bibehållen.

Grefve Mörner har yttrat, att det vore egentligen i Skåne, som klagan öfver de nu varande förhållandena i detta afseende egde rum. Jag har med anledning deraf nyss gjort en anteckning om, hvarifrån motionerna i detta ämne vid innevarande riksdag hafva kommit, och af denna framgår, att lika många härleda sig från *Östergötland*, som från *Skåne*, nemligen två från hvardera provinsen. För öfrigt är en afgifven af en representant från Dalsland, en från Småland och en från Bohuslän. Jag tror icke, att vi böra affärda alla dessa motioner så lätt, som man tyckes vara böjd för, utan att Utskottet bör få närmare tänka på saken och erhålla tillfälle att inhemta, hvad Andra Kammaren och sakkunnige personer inom densamma hafva yttrat. Jag yrkar således fortfarande återremiss af Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Ribbing, Sigurd: Likasom den förste talaren, vill äfven jag förklara, att jag för min del icke har något emot, att ärendet återremitteras till Utskottet och att, i sådant fall, jag med nöje skall fästa afseende vid de erinringar med afseende på möjliga förtydliganden och modifikationer, som blifva uttalade i Kammaren. Skälet åter, hvarför jag begärt ordet, har varit, att i korthet besvara de framstälda anmärkningar, som icke gå ut på begäran om återremiss, utan på begäran om afslag å hela punkten. I parantes vill jag, då en föregående ärad talare anmärkt, att tiden vore nog sen för en återremiss, lemna den upplysning, att Lag-Utskottet nu icke har mera än en fråga oafgjord, och att äfven den redan är halfdiskuterad, hvadan för Utskottet väl torde blifva möjligt att ännu hinna behandla ett återremitteradt ärende. Nu tager jag mig friheten att öfvergå till de anmärkningar, som blifvit gjorda för att yrka afslag. De äro i synnerhet framstälda af den ärade ledamoten i Lag-Utskottet, som haft ordet. Utskottet har ingalunda förbisett, att skrifvelse i ärendet för 10 år sedan afgick till Kongl. Maj:t, och att Kongl. Maj:t ännu icke gifvit svar derpå. Jag skall icke tillåta mig att med säkerhet tolka denna långa mellantid, såsom den ärade talaren: *så* att dröjsmålet skulle bero på, att Kongl. Maj:t icke ansåg ärendet af särdeles vigt. Jag föreställer mig åtminstone såsom en möjlighet, att det likaväl kan bero derpå, att Kongl. Maj:t just sedan år 1866 varit öfverhopad med skrifvelser och anhållanden om lagförändringar, och då Kongl. Maj:t icke är mera än menniska, kan det ju hända, att dröjsmålet förorsakats deraf, att han icke hunnit med behandlingen af detta ärende. Atminstone *kan* anledningen till dröjsmålet å Kongl. Maj:ts sida lika väl vara det nämnda, som den, att

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

Kongl. Maj:t ansett saken origtig — och dermed förlorar *den* bevisningen mot bifall till Utskottets förslag, hvilken bygts på Kongl. Maj:ts supponerade opinion om ärendets ovigtighet, sin bindande giltighet. Men om vi till och med antaga detta, som likväl aldrig kan blifva mer än en konjektur, så bevisa de ständigt återkommande motionerna, att svenska *folkets* representanter deremot anse saken ganska vigtig; och Riksdagen torde ej alldeles bortse från detta. Det är ock med afseende på dessa återkommande motioner och hvad de företrädesvis begära, som Utskottet gjort sin framställning. Dessa motioner begära, sins emellan jemförda, mer eller mindre, men hvad i dem likväl mest öfverklagas, är att, förutom dagsverksskyldighet, allenast jordbruksfastigheten i inskränkt bemärkelse, beräknad efter hemmantalet, skall draga tungan af kyrkobyggnad. Just derför att detta är det mest öfverklagade och, efter Utskottets förmenande, den obillighet, som faller närmast i ögonen, har Utskottet fäst sig företrädesvis dervid. Mycket mera kunde visserligen föreslås, men detta minimum, såsom beträffande de mest öfverklagade och mest i ögonen fallande ojemnheterna vid ifrågavarande skyldighets utgörande, har föranledt Utskottet till att föreslå den åtgärd, som Utskottets ledamöter till sin fägnad hört berömmas af en talare i denna Kammare, den åtgärd nemligen, att försöka taga åtminstone *ett* steg framåt, om Utskottet ock icke tilltrott sig att hemställa om fullständigt ordnande på en gång af allt hithörande, eller ens *nu velat* göra en sådan hemställan. Ty Utskottet har icke glömt den tio år gamla skrifvelsen till Kongl. Maj:t, såsom framgår af betänkandet, der det uttryckligen står, att det är under afvaktan på hvad Kongl. Maj:t behagar göra, som de mest nödvändiga ändringar blifvit föreslagna.

Vidare har den ärade reservanten inom Utskottet, som här yrkat på afslag af den föredragna punkten, bemärkt, att om också nu gällande stadganden beträffande skyldighet att deltaga i kyrkbyggnad äro orättvisa — hvilket han medgifver såsom möjligt — borde Utskottet dock hafva aktat sig för att föreslå afhjelpande af denna orättvisa medelst införande af en ny och ett på slump valdt nytt. Härvid må först erinras, att Utskottets förslag hvarken är godtyckligt, icke heller är det orättvist, så vida man icke vill säga, att hela kommunallagens stadgande om fyrksättning är godtyckligt och orättvist. Ty den mycket simpla regel, Utskottet framhållit för bestämmande af skyldigheten, är, att densamma skall utgöras efter samma grund, som är för kommunalutskylder bestämd, d. v. s. efter fyrk. Innebär detta orättvisa, då bör sådant rimligen leda till yrkande om ändring i kommunallagarne i hvad de i allmänhet stadga beträffande grunderna för deltagande i kommunala utgifter och besvär, men *icke* dertill, att dessa grunder skola vara *andra* för öfriga besvär och för kyrkobyggnad. Väl har, för att styrka den påstådda orättvisan vid Utskottets förslag, blifvit andraget, att säterier äro högre taxerade än annan slags jord, som icke är någon bit sämre, och att sålunda, och då fyrksättningen hvilar på taxeringen, säterierna skulle blifva alltför svårt betungade vid kyrkobyggnad enligt Utskottets förslag. Denna anmärkning griper likväl också för vidt. Den visar, om den eger rigtighet, att taxeringen icke skett rätt. Men detta är, för det första, en felaktighet i lagens tillämpning, icke i sjelfva lagen. Och, för det andra, om sålunda en orättvisa eller obillighet i taxeringen af säterier i jem-

förelse med af annan fastighet eger rum, då är ju detta en orättvisa icke blott i fråga om kyrkobyggnad, utan äfven med hänsyn till andra utskylder.

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

Den ärade talarens tredje anmärkning var den, att då Utskottet ville göra en förändring, det åtminstone sjelft borde varit öfvertygadt om att det byggt på en god grund, under det att Utskottet likväl, enligt den ärade talarens yttrade åsigt, skulle hafva utsagt att det ej derom vore förvissadt, då det kallat de af detsamma föreslagna förändringarne för blott öfvergångsstadganden. Men i hvad mening benämner Utskottet dem sålunda? Icke i den mening, att den basis, från hvilken de äro afgifna, skulle vara osäker, ty den är lika säker som kommunalstadgandena, utan, såsom sammanhanget och ordalagen i betänkandet otvetydigt gifva vid handen, endast i den mening anser Utskottet förändringen vara ett öfvergångsstadgande, att dess förslag omfattar allenast en liten del af hvad den författning kommer att innehålla, hvilken, med anledning af Riksdagens ofvan omförmälda underdåniga skrifvelse, från Kongl. Maj:t torde vara att förvänta. Slutligen har den ärade talaren också anmärkt, att Utskottet har lemnat dagsverksskyldigheten orörd, då denna likväl högst olämpligt står qvar och sällan fullgöres af den det vederbör. I denna anmärkning har jag den äran och nöjet att vara af samma mening som han, och har just i det afseendet framstält en reservation, alldenstund jag, ehuruväl erkännande, att äfven stadgandet om denna dagsverksskyldighet, under afvaktan på Kongl. Maj:ts nådiga proposition, borde undergå allenast den minsta möjliga förändring, dock trott detsamma ej lämpligen kunna längre qvarstå alldeles sådant, som det nu i byggningabalkens kap. 26 § 1 återfinnes. I denna min öfvertygelse har jag ock blifvit styrkt deraf, att inom Utskottet, synnerligt af dess ledamöter från Andra Kammaren, blifvit framhållet, huruledes denna dagsverksskyldighet medför sådana svårigheter, att, om man vill uttaga densamma, man sjelf finner den vara för hård och obillig mot de små och fattiga matlagen, samt af sådan anledning ej utkräfver den, hvilket sista vore det vanliga i de landsorter, der dessa utskottsledamöter voro hemma. Men detta betecknar ju, att den lag, vi i förevarande fall ega, är sådan, att man för rättvisans och billighetens skull *icke* vill göra bruk af den, ett förhållande, som lika litet är för staten och dess medlemmar fördelaktigt, som för lagens eget anseende. Derför har jag i min reservation lagt vigt vid att i detta afseende gå ett steg längre än Utskottet, och det är lätt att finna att, så till vida jag, meo voto, icke blott medgifver, utan har en anledning att önska en återremiss af punkten.

Hvad slutligen angår den af en annan ärad talare påstådda otydlighet i stiliseringen, hvilken skulle ligga deri, att Utskottet i sitt ändringsförslag ej upptagit eller omnämnt nu gällande dagsverksskyldighet vid kyrkobyggnad, och att, förty, denna skyldighet, om Utskottets hemställan i förevarande punkt bifölles, skulle upphöra; så vågar jag påstå, att denna anmärkning helt och hållet grundar sig på ett misstag. Jag ber att få observera, att Utskottet blott hemstält att Riksdagen, med *ändring* af 26 kap. 1 § byggningabalken, ville besluta den föreslagna författningen; Utskottet säger icke: med *upphäfvande* af denna §. Häraf följer, med vanlig lagtolkning, att den punkt, som man *icke* före-

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

slagit till ändring, fortfarande står qvar. Hade Utskottet sagt: med *upphäfvande*, då hade jemväl de nuvarande stadgandena om dagsverksskyldighet fallit bort, men den senare delen af klämmen i betänkandets första punkt visar tydligt, att derom handlar icke Utskottets förslag, utan blott om byggnadsvirke, körslor och annat sådant.

Jag har velat i korthet anföra det nu sagda, för att, meo voto, motsätta mig att den föreliggande punkten blefve afslagen, men medgifver deremot gerna densammas återremitterande.

Herr Mannerskantz: Jag har icke ofta yttrat mig i frågor, sådana som denna, ty, ehuru jag vid många tillfällen funnit, att de försök, som i den nu ifrågasatta rigtningen — att på annat sätt fördela å jorden hvilande bördor — blifvit gjorda, hvilat på en origtig grund, har jag likväl icke ansett förhållandena med afseende å sådan reform ännu vara så långt utvecklade, att jag velat eller ansett behöfligt att komma fram med mina betänkligheter, men då frågan, om icke just i detta fall, men i andra mycket vigtigare, numera icke visar sig så långt borta att komma till någon lösning, som den förut synts vara, torde det vara skäl att säga något om den nya hufvudgrund, på hvilken man, med bortkastande af den gamla, nu ämnar bygga den nya fördelningen af en mängd förut vid jorden uteslutande häftande skattetitlar.

Efter den ursprungliga grunden hafva bidragen till kyrkobyggnader hufvudsakligen utgått efter det jorden åsatta hemmantalet. Nu säger man: denna grund duger icke mera, utan vi skola öfvergå till en annan. Men hvad är då detta för ny grund, man skall öfvergå till? Jo till en billig och rättvis grund. Det vill jag väl antaga, att Lag-Utskottet, då man derföre vid flera tillfällen kommit fram med likartade förslag, städse ansett den ursprungligen i bevillningsförordningen nedlagda och i kommunalförfattningarne sedan öfverförda och tillämpade nya grunden verkligen vara. Men hvad hafva de haft för bevis att anföra till stöd för en sådan uppfattning? Jag för min del påstår, att det icke är en rättvis, utan en fullkomligt godtycklig beskattningsgrund, som man föreslår skola användas i den gamlas ställe. Den bevillningsförordning, som gjordes upp för några år sedan, kunde anses vara rätt bra för sitt ändamål, eller att tillämpas då det gälde att på något lämpligt sätt få från samtlige skattdragande ett direkt tillskott, som med lätthet kunde höjas eller sänkas efter som behofvet kräfde. Det var en gammal författning med sådant syftemål, som gjordes om och fick den nuvarande formen, som icke medfört någon synnerlig olägenhet, när den icke fått någon vidsträcktare användning än först dermed varit afsedd. Men kan man väl säga, att den nu gällande bevillningsförordningen, med den allt längre utsträckning af den föreskriftens tillämpning, som sedermera ifrågastälts, på det sätt den nu är uppgjord, skall medföra en både ursprungligen och varaktigt beståndande rättvis beskattning. Det påstår jag, att ingen, som deltagit i bevillningsberedningen, eller i taxerings- och pröfningskomitéerna, skall kunna säga vara förhållandet. Bevillningsförordningen uppställer icke så noggranna bestämmelser för utöfningen af dessa komitéers uppskattningsverksamhet, att man på grund deraf skall kunna säga sig hafva uppgjort beräkningarne så tillförlitligt rättvist, som det varit möjligt att åstadkomma, om man fått bättre och

säkrare regler att följa, utan man har snarare öfverlemnat åt godtycket att bestämma de värden, som skulle ligga till grund för den beskattning man utöfvar, och icke heller lemnat någon säker ledning om huru beskattningsföremål af mycket väsentligen olika slag skola kunna till sina värden med hvarandra jemföras. Jag skulle från min erfarenhet kunna anföra många exempel på det fullkomligt godtyckliga sätt, hvarpå bevillningsförordningen tillämpas, men jag är öfvertygad, att ej någon i denna församling, som varit deltagare i en sådan befattning, skall kunna underlåta att häri instämma. Då man här i sin vishet tyckes vilja förneka detta, vill jag anföra exempel. Det hände för någon tid sedan, att det blef fråga om en jernvägsanläggning i norra delen af det län, jag tillhör; och som man ville att kommunen skulle bidraga till anläggningen, men trodde, att efter dåvarande beräkningsgrund rösterna skulle utfalla mot beviljande af detta bidrag, så upptaxerade man hemmanen inom den del af kommunen, man ansåg skulle vara för sagda bidrag. Detta är ett faktum, ty förhållandet anmäldes för vederbörande af kronofogden i orten; och så tillgår det på många ställen. Man afbryter mig med anmärkningen, att detta icke är författningens skull, utan härrör af fel vid dess tillämpning; men då dessa komma ifrån en af dess författare, som sitter här bredvid mig, vill jag erinra honom, att jag genast, när bevillningsförordningen stiftades, sade till honom, att man genom de lemnade föreskrifterna efter allt för svag grund sökte jemföra det, som knappt är möjligt att rätt jemföras, och att man öfverlemnade deras tillämpning allt för mycket åt godtycket hos personer, som än på ett sätt och än på ett annat blifvit utsedda, och af hvilka man derföre icke kunde vänta någon följdrigtighet i deras beslut och åtgärder; och det är min fullkomliga öfvertygelse, att hvarken den grund, hvarpå föreskrifterna hvilade, eller det sätt, på hvilket de sedermera tillämpats, har ledt till någon så rättvis beskattning, att den kan tjena till mönster i andra ännu mycket vigtigare hänseenden. Ty vill man bygga på denna nya bevillningsgrund, måste man först göra den fullt pålitlig och fast genom att gå till de särskilda kommunerna och med tillämpning af rigtiga uppskattningsregler se efter det verkliga värdet af hvarje gård och hemman samt undersöka det rätta förhållande, hvari de stå till hvarandra, och, sedan man fått en grundlig kännedom om dessa förhållanden, låta den derpå grundade beskattningen stå en längre tid och icke godtyckligt förändra den hvart tredje år, såsom bevillningsförordningen berättigar att göra. Det är för långt att nu framdraga bevis ur bevillningsförfattningen, att dess föreskrifter långt ifrån innefatta någon tillförlitlig uppskattningsgrund; men hvar och en, som vill sätta sig in i förhållandena och tillika erinrar sig huru det i verkligheten går till, skall medgifva, att denna grund icke är att bygga på, då det gäller att erhålla en för alla föremål i jemförelse med hvarandra lika rättvis beskattning.

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

Jag har velat uppträda i denna fråga, derför att jag inser, att, om en förändring skall ske i våra beskattningsförhållanden, så måste man tänka på att göra upp den grund, hvarefter de skola rätta sig, så att man kan säga, att den är så rättvis, som det står i mensklig förmåga att åstadkomma; men om den nu föreslagna kan man icke säga detta. Hvarför, då vi hafva så många andra vigtiga förändringar för oss, äro

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

vi nu så angelägna att åstadkomma denna lilla förändring? Då man sammanbinder med hvarandra så många andra frågor, som icke hänga tillsamman, hvarför icke då äfven sammanbinda med beskattningsfrågor dem, som dermed stå i det allra närmaste sammanhang? Jag försäkrar, att det finnes ingen brådska med att nu afgöra frågan; kyrkobyggnader förekomma högst sällan, och vanligen har man samlade fonder att tillgripa, innan någon beskattning derför kommer i fråga. Jag anser derför, att man bör dröja tills man fått en verkligt fast grund att bygga på, hvilket icke den nuvarande bevillningsförordningen och derpå stödda kommunalbeskattning kunna anses vara.

Jag förenar mig med dem, som yrka afslag.

Herr von Gegerfelt: Jag har djerfts att ännu en gång begära ordet, för att besvara några af de mot Utskottets förslag rigtade anmärkningar. Jag säger med afsigt *några*, derför att en del af dem äro af beskaffenhet att lämpligen böra af Utskottet tagas i öfvervägande vid en möjligen blifvande återförvisning af förslaget, men andra åter äro sådana, att jag icke kan lemna dem obesvarade.

Jag fäster mig då först vid Grefve Horns anmärkning derom, att Utskottet i sin redaktion skulle hafva glömt att tala om de till kyrkobyggnad utgående dagsverken. Den ärade talaren borde vetat, att det icke är af glömska underlåtenheten härutinnan föranledts, utan deraf, att Utskottet ansåg det icke vara lämpligt att låta förslaget omfatta desamma. Herr Sigurd Ribbing har fäst uppmärksamheten derpå, att Utskottet icke föreslagit *upphäfvande*, utan endast en ändring af nu gällande stadgande, samt påpekade såsom den naturliga följden deraf, att de bestämmelser, hvilka icke stode i strid mot den föreslagna författningen, komme att orubbade qvarstå. Nu är stadgadt, att "byggnadsvirke, körslor och annan kostnad till kyrkobyggnad" skola utgöras efter hemmantalet, men dagsverken efter matlag; och då det framlagda förslaget handlar endast om "byggnadsvirke, körslor och annan kostnad", så är det väl så tydligt som möjligt uttaladt, att icke någon ändring i lagens bestämmelse om dagsverke varit afsedd.

Grefve Mörner har anmärkt, att säterier skulle härigenom blifva lidande, emedan de till följd af sina nu varande mindre höga utskylder skulle blifva jemförelsevis högre taxerade än annan jord. Deremot får jag dock erinra, att då beloppet af taxeringen skall bestämmas efter värdet af de respektive fastigheterna, är det ock rättvist, att den fastighet, som är värd mera, äfven får betala mera. Dessutom komme en betydlig vinst att tillskyndas säterierna derigenom, att fabriksegendomar och andra fastigheter, som nu äro fria från ifrågavarande afgift, finge deltaga i densammas utgörande.

Herr Carl Ribbing har mot förslaget anmärkt, att de, som bidraga till kyrkobyggnad genom levererande af materiel, skulle förlora rättigheten att leverera detta in natura; klart torde likväl finnas, att förslaget icke det ringaste inverkar på församlingsboarnes rätt i berörda hänseende.

Det har vidare framhållits, att Utskottets förslag hade bort vara mera omfattande. Jag har derom föga mera att säga, än hvad jag redan uttalat, eller att Utskottet ansåg sig böra föreslå endast sådana

förändringar, hvarom man trodde enighet skulle kunna vinnas. Ty hade frågan om dagsverkena blifvit inrörd, då hade jemväl uppstått fråga, i hvad mån inkomst af kapital och arbete skulle bidraga till ifrågavarande afgift, och derigenom hade ett tvistefrö blifvit utkastadt.

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

Jag skall slutligen be att få nämna några ord med anledning af den siste talarens yttrande derom, att hvarje beskattning efter bevillningsförordningen skulle hvila på lös grund. Bevillningsförordningen grundar sig derpå, att deltagandet i allmänna onera bestämmes för hvar och en efter den inkomst, han eger. Men då uppstår frågan, huru en sådan inkomst skall beräknas. Hvarje beräkning i detta hänseende måste visserligen blifva i viss mån osäker, men, om de personer, som uppdragits att verkställa denna beräkning, samvetsgrant uppfylla sin pligt, skola de komma det rätta så nära, som det är möjligt. Den siste talarens anmärkningar hafva således föranledts deraf, att dessa personer icke uppfylt sin pligt, ett förhållande, som jag är så mycket mer böjd för att antaga såsom den verkliga grunden för de omnämnda missförhållandena, som jag ofta iakttagit, huruledes, när fråga är om jernvägsanläggningar, moralen ofta sväfvar i fara att blifva slapp. För öfrigt, om dessa taxeringsmän icke fullgöra sin skyldighet, har man ju att hänvända sig till pröfningskomitén, och, om man der icke finner rättvisa, till Kammarrätten och Kongl. Maj:t, så att, om man vill begagna sig af de rättsmedel, som stå till buds, man alltid slutligen skall vinna rättvisa. Slutligen får man väl lof att medgifva, att den nu föreslagna uppskattningen hvilar på en bättre grund än den gamla godtyckliga efter hemmantalet, och att än mindre bör ifrågasättas den fördelning, att den ena får göra allt och den andra intet.

Det förvånar mig i synnerhet, att den siste talaren, som alltid varit så emot all sammanblandning af frågor, här vill förorda en sådan. Det är väl sant, att denna fråga icke är så särdeles angelägen, emedan den så sällan förekommer, men den förekommer dock understundom, och då är det fördelaktigt att hafva en lämplig författning.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr von Koch: Jag anmälde mig egentligen, när Herr Mannerskantz började tala om bevillningsförordningen, men sedan dess har Lag-Utskottets vice ordförande sagt ungefär hvad jag tänkte säga i afseende på denna förordning, som jag icke tror det fans stor anledning att inblanda i denna fråga. Jag vill blott tillägga, att bevillningsförordningen, oaktadt allt klander af densamma, icke ansetts sämre, än att på denna författning bygts först kommunalförordningarna och sedan den nya Riksdagsordningen, för hvars antagande man till stor del har Herr Mannerskantz' nit att tacka. Om äfven i den ort Herr Mannerskantz tillhör någon godtycklig tillämpning af bevillningsförordningen eger rum, så torde det vara lättare att få detta rättadt än att få bevillningsförordningen rättad *förr än* man skall göra något i afseende på stadgandena om kyrkobyggnad.

Herr Peterson, Gustaf: Då den föreliggande frågan om förändring i lagstiftningen angående deltagande i kyrkobyggnad har ett ganska stort inflytande på förhållandena i det samhälle, der jag bor

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

och vistas, anser jag det vara min pligt att fästa uppmärksamheten på det särskilda förhållande, som der är rådande. Enligt gällande lag är det en skyldighet för hvar och en, som bor inom församlingen, att deltaga i byggnad och underhåll af kyrka och ecklesiastika hus i allmänhet. Med Karlskrona stad är förhållandet sådant, att Kongl. Maj:t förklarat, att hela staden skall utgöra en enda territorialförsamling; men inom denna församling finnes en annan församling inrymd, nemligen amiralitetsförsamlingen, bestående af de personer som tillhöra flottan. Bland dessa — de äro icke få, de utgöra snarare flertalet — äro många, som ega fastigheter inom Karlskrona. Enligt nu gällande lagstadgande åligger det dessa fastigheter att deltaga i kyrkobyggnadsskyldighet och underhåll af alla ecklesiastika byggnader i Karlskrona, men de äro deremot befriade från skyldighet i detta afseende till den församling de tillhöra, ty Kongl. Maj:t och Kronan har byggt kyrka och skolhusbyggnad åt dem. Det är således icke någon obillighet, att lagens stadgande tillämpas äfven i afseende å dessa fastighetsegare, som bo i staden, fastän de af Kongl. Maj:t äro förklarade icke tillhöra den territoriela församlingen. Skulle detta lagstadgande, som Utskottet föreslagit, gå igenom, så blefve följden att, jag vågar ej säga huru stor proportion, men jag tror minst hälften af de byggnadsskyldige i Karlskrona skulle befrias från denna skyldighet och den andra hälften deremot belastas med en ofantlig tunga utöfver de betydliga kostnader detta samhälle har att dragas med.

På detta förhållande har jag ansett mig böra fästa Kammarens uppmärksamhet, anhållande att, i fall ärendet återremitteras, såsom jag utber mig måtte blifva beslutadt, Utskottet måtte taga detta speciela fall i öfvervägande och i det lagförslag, som kan ånyo framställas, inrymma något stadgande för sådana undantagsfall som detta. Jag yrkar återremiss.

Herr de Maré, Gustaf: Det är med anledning af ett yttrande af min ärade vän på kalmarbänken, som jag begärt ordet. Han har sannolikt misstagit sig, då han sade att hans erfarenhet i en pröfningskomité hade gifvit vid handen, att taxering af fastigheter inom en kommun i norra delen af Kalmar län blifvit afsigtligt förhöjd, på det att anslag till en jernvägsanläggning skulle kunna vinnas. Men jag skulle i alla fall icke hafva ansett mig behöfva uppträda, om icke den ärade vice ordföranden i Lag-Utskottet hade med anledning deraf yttrat, att när fråga är om jernvägsanläggningar, så får moralen sitta emellan. Jag vågar nemligen alldeles bestämdt påstå, att icke någon sådan upptaxering af egendomar egt rum i norra delen af Kalmar län, för så vidt med "Kalmar läns norra del" menas Kalmar läns norra hushållningssällskaps område. Jag är öfvertygad, att Herr Mannerskantz' minne i detta fall svikit honom och att, om ett sådant missbruk skett, så måtte det hafva skett i en annan del af Kalmar län; ty jag känner kommunerna i norra delen af Kalmar län och jag känner specielt de kommuner derstädes, som beslutat att upptaga lån för jernvägsanläggningar. Då jag emellertid af en anmärkning, som jag icke väntat, ansett mig böra begära ordet, vill jag nu icke underlåta att tillkännagifva min enskilda åsigt uti den under behandling varande frågan, och

den är, att när fråga så länge varit om förändring i grunderna för skyldighet att deltaga i kyrkobyggnad, så tror jag att tiden nu kan vara inne att göra något i detta afseende, och att den förändring, som af Lag-Utskottet här blifvit föreslagen, bör accepteras. Jag röstar för bifall till Lag-Utskottets förslag.

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

Herr von Geijer: Jag hade icke tänkt att begära ordet förr än vi kommit till 3:dje punkten, hvilken mest egnar sig för skärskådande af gällande bevillningsgrunder.

Men då under denna debatt ett och annat blifvit af Lag-Utskottets vice ordförande anfördt, som just berör denna sak, ber jag att derom få yttra några ord. Med anledning af en föregående talares yttrande påstod han, om jag hörde rätt, att bevillningen enligt andra artikeln måste anses såsom en rättvis grund för upptagande af skatter. Detta lemnar jag nu derhän, ty i fråga om beskattning begriper jag verkligen icke, huru *någon* rättvis grund skall kunna utfinnas. Men emot Herr vice Ordförandens derjemte framstälda sats: att om man troget följer bevillningsförordningen, blir enhvar skattskyldig beskattad i förhållande till "den inkomst han har" torde mycket kunna erinras. Blott en enda sak vill jag i sådant afseende nu framhålla. Enligt bevillningsförordningen drabbas egaren af jordbruksfastighet af precist samma skatt, antingen han sjelf brukar fastigheten eller har den utarrenderad, oaktadt behållna inkomsten, som han har att lefva af, oftast är dubbelt större i förra än i senare fallet. Men äfven om egaren af jordbruksfastighet har densamma utarrenderad och lefver af arrendeinkomsten, torde det sällan hända, att han, ens då, skattar efter samma grund som t. ex. löntagaren, eller med en procent af sin behållna inkomst. Det är nemligen ingalunda förhållandet, såsom Lag-Utskottet resonnerar i 3:dje punkten, att enligt grunderna för bevillningsförordningen årliga inkomsten af jordbruksfastighet beräknas till 3 procent af uppskattningsvärdet. Några bestämmelser, som kunna tydas derhän, finnas icke i bevillningsförordningen; stadgandet i slutet af instruktionen för taxeringsförrättningarne, att vid sammanläggning af inkomst af jordbruksfastighet med inkomst af kapital eller arbete, skall den förstnämnda inkomsten beräknas till 3 procent af taxeringsvärdet, är ett undantagsstadgande, gällande endast för tillämpning af 1 mom. i 8 § rörande befrielse eller lindring i bevillning för inkomst af kapital eller arbete. Under lågt jordvärde för några år tillbaka hände det icke sällan att jordbruksfastighet, då köpt för t. ex. 50,000 kronor, och utarrenderad för 3000 kronor, upptogs just precis till ett taxeringsvärde lika med köpesumman; egarens bevillning blef följaktligen 15 kronor eller $^1/_2$ procent af arrendeinkomsten. Och i allmänhet har det brukats, när man för utarrenderad jordbruksfastighet, som icke på länge gått i köp, velat från arrendesumman proportionera sig till taxeringsvärdet, att arrendesumman kapitaliserats, icke efter 3 utan efter 5 procents räntefot. Detta förfarande står ingalunda i strid med bevillningsförordningen, och på detta sätt tydes den ock af Kammarrätten.

Följaktligen är, hvad bevillningen angår, egaren af jordbruksfastighet i förhållande till löntagaren och penningeegaren alltid gynnad, och i synnerhet när han sjelf sin fastighet brukar. Jag tillåter mig om-

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

nämna, att den inkomst af personlig verksamhet, som en jordegare har genom att sjelf förvalta och sköta sin egendom, mycket noga uppskattas i de engelska och danska lagarne rörande förmögenhets- och inkomstskatt. Jag tror ej att man med fog kan påstå, att bevillningsförordningen på något sätt uppställer jordbruksfastighetens afkastning såsom ett beskattningsföremål.

Genom hvad jag anfört har jag icke velat kasta något klander på vår bevillningsförordning.

Herr Gahn: Jag erkänner villigt, att det är ett ganska berättigadt behof att få en förändring uti ifrågavarande lagstiftning, i syfte att erhålla en jemnare fördelning af de kostnader, som i detta hänseende drabba jordbruksfastighet. Jag erkänner också, att andra fastigheter äfven böra deltaga i kyrkobyggnad, men jag tror icke att man bör uttaga afgifterna från dessa olika fastigheter efter *enahanda* grundsats. Jordbruksfastigheten är något fortfarande bestående och något som kan efter samma norm beskattas, då andra klasser af fastighet äro att mer eller mindre betrakta såsom lös egendom och af en öfvergående beskaffenhet; de kunna existera det ena året och icke det andra, såsom t. ex. större fabriksanläggningar, hvilka kunna spela en stor roll i vissa kommuners fastighetsvärden. Detta förhållande har visserligen icke någon betydelse, då det är fråga om kyrkoreparationer, ty kostnaderna för sådana betäckas i allmänhet af samlade kyrkokassor eller genom smärre tillskott, men komma större kyrkobyggnader i fråga, då hafva kommunerna sällan tillräcklig kassa och ej eller förmåga att kunna uttaxera medlen på kort tid, utan de få upptaga amorteringslån. Då är det ett betydande hinder att tillämpa denna utväg, om inom kommunen finnas större fabriksanläggningar, ty dessa kunna försvinna, och då få jordbruksfastigheterna bära hela tungan af amorteringslånet.

Denna omständighet har jag velat påpeka, då jag förmodar att betänkandet återremitteras och Lag-Utskottets vice ordförande anhöll att man skulle mot förslaget framställa de anmärkningar, hvartill fog kunde förefinnas; och jag tror, för min del, att den af mig nu antydda omständighet är värd att beaktas.

Herr Mannerskantz: Det råder i allmänhet här i Kammaren om aftnarne en temligen stark temperatur, som gör att den, som är varm af naturen, kan lätteligen blifva litet varmare äfven i sinnet än hvad han önskar; och derigenom att jag hade här straxt bredvid mig en ledamot, som har ändå mera lätt att blifva varm för sina idéer än jag för mina, och som derföre, då jag yttrade mig i strid mot hans åsigter, stundom afbröt mig, steg temperaturen hos mig då jag förra gången hade ordet, så att jag kanske icke så noga afvägde mina yttranden som det hade varit lämpligt att göra. Jag hade icke bort citera det exempel jag anförde från en pröfningskomité, hvari jag deltagit; ty jag kan icke bevisa hvad som utgjort grunden för den omtaxering, som hade skett uti den kommun, hvarom jag talade. Mitt yttrande grundade sig på hörsagor och yttranden inom komitén och det var då orätt af mig, att nämna något derom, när jag icke hade att stödja mig på hvarken någon mera officiel skrifvelse eller några lagliga bevis. Jag

borde, som sagdt, icke hafva citerat detta exempel och följaktligen icke — såsom jag är ledsen att hafva gjort — hafva väckt upp den lätt förklarliga ömtålighet hos den värde representanten för norra delen af det län, som vi gemensamt tillhöra, som förmådde honom att uppträda för att skjuta saken ifrån sin länsdel till den som jag representerar och emellan hvilka delar en rivalitet, att icke i något blifva tillbakasatt, varit sedan gammalt rådande.

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten. (Forts.)

Lag-Utskottets vice ordförande har här sagt, att, om man med tillämpning af Bevillningsförordningens föreskrifter, vid taxeringsförrättningarne blott följde sitt samvetes bud, så skulle en bra taxering ega rum. Jag tror dock icke, att man kan bedöma en jordegendoms rätta verkliga värde blott efter sitt samvete, utan att det fordras mycket noggranna föregående undersökningar af jordens areal och beskaffenhet af olika egoslag innan man, om man vill vara samvetsgrann, kan fälla något tillförlitligt omdöme i sådant afseende. Köper man en egendom, så underlåter man visserligen icke att taga noga reda på jordens olika beskaffenhet, jemte mycket annat som kan inverka på dess värde; och när allmänna kassor eller hypoteksföreningar utlemna lån emot pant af egendomar, så skall också en undersökning föregå efter vissa bestämda reglor, innan man vågar bestämma ett värde derå. Men detta, att föreskrifva några andra mera giltiga grunder, än den taxerandes godtycke, det brister i den nu varande bevillningsförordningen. Jag vill dermed icke säga, att förordningen skulle behöfva innehålla *så* noggranna bestämmelser, som de offentliga anstalterna hafva för att få reda på egendomsvärdet. Men några bestämda uppgifter, huru och efter hvilka reglor taxeringen skulle försiggå, för att, då en egendom hvarken blifvit såld eller för belånings skull uppskattad, man skulle kunna få reda på dess verkliga värde, borde dock finnas, men saknas helt och hållet. Såsom bevis på den brist, som i detta afseende nu råder, vill jag anföra ett exempel. Huru skall nemligen värdet af en skog i fullgodt stånd beräknas? Skall det beräknas efter det kapitalvärde, som erhålles om man antager att den på en gång afverkas och försäljes eller skall den beräknas efter det värde den kan hafva, om den bibehålles såsom ståndskog och således blott en del deraf årligen afverkas? Dessa olika beräkningssätt göra en ofantlig skilnad i värdet, och det har ock inträffat, att man taxerat skog på dessa båda olika sätt och derigenom på närbelägna egendomar kommit till mycket afvikande resultat, hvarom ingenting är att säga, då det icke är bestämdt i författningen, huru det skall ske, för att till dess rätta värde uppskatta dylik egendom.

Må man gerna fördela de jorden tryckande skatter på annat sätt; jag också skall vara med derom, men jag fordrar, att, innan man gifver ett stadgande om ny fördelning af gamla bördor, man först skall få en efter bestämda grunder och reglor verkstäld värdering af det som skall med andra värden jemföras, så att den mera billiga och rättvisa beskattning, som man eftersträfvar, verkligen kan vinnas, och jag tror ingen skall kunna säga, att denna fordran är obillig. Det blir alltid svårt att göra upp en sådan värdering, men det blir åtminstone lättare, om man har några bestämda reglor att gå efter. Dessutom vill jag tillägga, att en sådan värdering, då den blifvit med om-

Ändring af gällande stadganden rörande kyrkobyggnadsskyldigheten.
(Forts.)

sorg gjord, bör fortfara att få gälla, just för sin svårighets skull, någon längre tid och icke allt för hastigt göras om igen. Detta tror jag att man bör taga i öfvervägande, innan man bifaller sådana förslag, som det nu är i fråga.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten, dels återremiss deraf och dels afslag derå, framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades talrika nej, blandade med ja, sedermera proposition på punktens återförvisning, då svaren utföllo med talrika ja och nej i blandning, samt slutligen proposition på afslag å punkten, hvilken proposition likaledes besvarades med talrika så väl ja som nej; hvaruppå och efter det proposition på återremiss af punkten förnyats samt med talrika både ja och nej besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, att Kammaren egde bestämma, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapropositionen vid den begärda voteringen, framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition derå, att bifall till punkten skulle intagas i kontrapropositionen, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på antagande af afslag å punkten såsom kontraproposition, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Till följd häraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

"Den, som vill, att 1:sta punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 32 skall till Utskottet återförvisas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås punkten."

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 53.
Nej — 45.

Ang. uppgörande af förslag till en ecklesiastik boställsordning.

2:dra punkten.

Herr Ribbing, Sigurd: Vid denna andra punkt af Utskottets betänkande måste jag anhålla att få taga Kammarens tid några ögonblick i anspråk, emedan punkten förefaller mig så pass vigtig, att jag ej, i afseende å den, kan anse lämpligt att helt trankilt vänta till dess

Ang. uppgörande af förslag till en ecklesiastik boställsordning. (Forts.)

Kongl. Maj:t i en mer eller mindre aflägsen framtid vill i nåder villfara Riksdagens nu tretton år gamla underdåniga anhållan om utarbetande af en ny ecklesiastik boställsordning i hela omfattningen af en sådan. Utskottet har stannat vid, att det skulle vara alldeles nog att påminna Kongl. Maj:t om den ecklesiastika boställsordning, hvarom Riksdagen har skrifvit till Kongl. Maj:t år 1863. Jag för min del har tagit mig friheten att reservationsvis föreslå, att Riksdagen skulle till Kongl. Maj:t ingå med anhållan, att han, oberoende af den nya ecklesiastika boställsordningen, skulle förordna på bestämdt sätt om förhållandet emellan pastor och församling vid boställes byggande och underhåll *så*, att hela bestyret fullgöres af pastor, under det att deremot betalningen erlägges af församlingen. Vill man en ändring i det nu befintliga, der, såsom bekant, byggandet och underhållet är fördeladt emellan pastorn och församlingen, då kan en sådan ändring ske antingen så, att pastor ensam bygger *utan* ersättning — men detta skulle strida mot den nyligen skedda uppskattningen af presterskapets löner, enligt hvilken man anser presterskapet hafva fått, hvad det skall hafva, ej mer. Eller ock kunde den ändring i nu gällande stadganden beträffande byggnads- och underhållsskyldigheten af pastors boställe vidtagas, att man lade denna skyldighet uteslutande på församlingen. Men detta vore att på den sistnämnda lägga en ny tunga och sålunda höja presterskapets löner utöfver hvad man vid löneregleringen ansett skäligt. Dertill kommer dessutom, att den allmänna opinionen är, att presterskapet i det hela har vunnit något genom regleringen, och då lärer man så mycket mindre vara benägen att gifva dem ännu en fördel. Vill man således en förändring i den nu varande byggnadsskyldigheten, är den icke möjlig annorlunda, än att denna skyldighet fullgöres af pastor emot en viss ersättning af församlingen i kontant bidrag. — Lag-Utskottet har vid 1870 års riksdag på enahanda motion, som nu framstälts, gjort ett sådant tillstyrkande, men det afslogs då, förnämligast af den under diskussionen i ämnet yttrade farhåga, att pastor skulle försumma underhållsskyldigheten, hvilket åter skulle hafva till följd, att, om han dog och boet var fattigt, så att det till exempel blefve konkurs, församlingen finge, oaktadt den gifvit honom ersättning för att han skulle bygga och underhålla, ändock bygga och underhålla sjelf. Denna dubbla farhåga om dess följder tror jag skulle kunna häfvas i detta fall, lika väl som i fråga om andra boställen och boställsinnehafvare, genom föreskrift om på vissa tider återkommande, af sakkunnige och ojäfvige män hållna syner å pastorsboställenas byggnader. Det finnes till exempel vid militieboställen byggnadsskyldighet för innehafvaren, total eller partiel, och om det blir konkurs efter honom, har lagen på förhand förebyggt den fara af förlust för det allmänna, som då skulle uppstå, i fall han under innehafvande af bostället skulle försummat underhållsskyldighetens fullgörande, genom de återkommande femårs-synerna, då boställsinnehafvaren i laga ordning ådömes att bättra och bota, hvad som under de fem föregående åren kan vara försummadt. Stadgades nu likadana syner och påföljder af dem i fråga om pastorsboställen, så torde faran af förlust i afseende på pastor icke vara större, än i afseende på andra boställsinnehafvare.

Var det nu anförda skälet det hufvudsakliga mot 1870 års Lag-

Ang. uppgörande af förslag till en ecklesiastik boställsordning. (Forts.)

Utskotts förslag från församlingsboarnes synpunkt; så androgos, under diskussionen i Andra Kammaren, från pastorernas synpunkt, åtskilliga andra, delvis rätt besynnerliga. Pastorerne skulle vara för opraktiske för att kunna bygga och bättra; de skulle ej kunna ligga i förlag för kostnaderna; skulle möjligen finna bostället alldeles obebygdt; skulle ej kunna åläggas att stadigt bo inom församlingen o. s. v. Jag har kallat dessa skäl underliga, nemligen med hänsyn till att alla de i dem förespeglade förändringarne i förmåga, skyldighet och händelser just skulle inträffa i och med prests befordran till kyrkoherde. Ty komminister, med mindre lön, eger, såsom bekant, redan byggnadsskyldighet, och det *utan* ersättning. Detta *faktum* reducerar alla de anbragta skälen till lika med noll.

Det enda bland anförda skäl mot förändringen, som under vissa förhållanden kan ega sin giltighet, är att det kan hända, att församlingen fullgör lättare sin byggnadsskyldighet genom natura-prestationer än genom att betala en kontant ersättning åt presten. Men deremot anmärktes dock just i Andra Kammaren, att på många andra ställen församlingen fullgör mycket lättare denna sin skyldighet genom kontanta bidrag än genom att skicka dragare och arbetare från gårdsbruket, der de ej kunna undvaras; och vidare anmärktes det, att presten med sitt folk på stället och på lediga stunder kan göra arbetet för mycket billigare pris, än om församlingen skall båda upp folk, som har långa vägar att gå till och från prestgården. Det vore en välsignelse, sade t. ex. en så erfaren man som Carl Ifvarsson, om församlingen finge betala och presten fullgjorde arbetet.

Den anmärkning emot förslaget att från församlingen till pastor öfverflytta hela byggnads- och underhållsskyldigheten å bostället, men mot ersättning af den förra till den sistnämnde, hvilkens rigtighet ovilkorligen måste erkännas, är den, att den upptaxering af medelkostnaden för nybyggnad och underhåll, som vore nödvändig för att kunna bestämma, hvad presten skulle hafva i betalning, vore ganska besvärlig. Detta medgifves, men frågan blir då, huruvida sjelfva saken lönar det besväret eller icke; och dermed kommer jag till det skäl, som gör saken i mina ögon så vigtig. Det är fullt sant, att denna ändring i lagen och det besvär, som fordras för att kunna genomföra den, nemligen uppskattningen och synerna, icke i ringaste mån öka vår materiela välmåga; några jernvägar få vi icke se såsom effekten af detta arbete, icke heller nya odlingar o. s. v. Vi få icke ens några stora och omfattande lagförbättringar, utan blott en liten förändring af 26 Kap. 2 § Byggningabalken. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att så vigtig den materiela välmågan än är och så nödvändigt det är för staten, att lagar finnas, så utgör dock intetdera den egentliga grundvalen för statens existens; denna är den varma och verkliga sedlighet, som icke finnes utan lefvande religiositet, och derför är hvarje åtgärd, som tjenar till att väl och lyckligt ordna förhållandena mellan religionsläraren och församlingen, af så stor vigt. Ty tag bort denna på religiositet beroende sedlighet, och lagen blir mest blott ord på papperet, den materiela välmågan skyndar blott på statens upplösning, när vilkoret för dess sammanhållning saknas. När nu presten skall underhålla, hvad genom hans "vanrykt" skadas af prestgårdens byggnader,

men församlingen åter bygga nytt och underhålla hvad genom tidens frätande tand, af "ålder och bruk" skadas, då är genom dessa bestämmelser utsådt ett frö till ständiga oenigheter emellan pastor och församling, hvilka framträda i de verkningarne, att pastorn anser sig lida orätt genom församlingens oginhet, och församlingen åter anser sig prejas af en snål och egennyttig pastor. Sådana missförhållanden på de sex hvardagarne förbereda på intet sätt jordmånen hos åhörarne, att med tro och förtroende mottaga och tillegna sig hvad pastorn den sjunde dagen från predikstolen säger dem. Olägenheterna härvid äro i sjelfva verket så känbara, att vid diskussionen år 1870 i Andra Kammaren sex särskilda talare förklarade, att byggnads- och underhållsskyldigheten af pastorsbostället äro bland de mest förhatliga onera, och att en ändring deri vore en stor fördel; en ärad talare i denna Kammare förklarade under samma diskussion, att hela löneregleringen icke är mera än ett halfgjordt arbete, så länge icke detta förhållande är på nämnda sätt regleradt.

Ang. uppgörande af förslag till en ecklesiastik boställsordning. (Forts.)

Detta är skälet, hvarför jag för min del fäster vigt vid frågan. Nu kan det synas olämpligt att tala härom, då Andra Kammaren bifallit Utskottets förslag och Första Kammarens beslut alltså ej omedelbart eller för denna saks afgörande *nu* har någon praktisk betydelse. Men detta oaktadt anser jag ett beslut i denna Kammare ingalunda sakna sin stora betydelse, medelbart och med afseende på ärendets allmänna vigt. Skulle den ärade Kammaren vilja för sin del genom bifall till min reservation göra det uttalande, att den anser ärendet vara brådskande och af vigt, då vore ett sådant uttalande af Riksdagens Första Kammare af icke ringa betydelse för att hos Kongl. Maj:t påskynda ärendets afgörande, om det också icke kan föranleda en skrifvelse nu till Kongl. Maj:t, när en annan lydelse af skrifvelsen är af Andra Kammaren besluten. Skulle den ärade Kammaren åter icke vilja göra detta uttalande, har åtminstone jag fullgjort, hvad jag anser vara min pligt, och i enlighet dermed får jag ock anhålla om proposition derpå, "att Riksdagen, oberoende af de åtgärder Kongl. Maj:t med anledning af Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 16 Januari 1863 kan komma att vidtaga, redan nu måtte i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t måtte taga i nådigt öfvervägande, om ej den byggnadsskyldighet å prestboställen, som för närvarande åligger församlingarne, lämpligen kunde af boställshafvarne öfvertagas och en, efter noggrann uppskattning af medelkostnaden för samma byggande och bättrande bestämd, motsvarande förhöjning i öfriga löneförmåner boställshafvarne tillerkännas, samt syner hvart femte år å pastorsboställena, af ojäfvige och sakkunnige män förrättade, anbefallas för beredande af nödig rättelse i hvad, vid fullgörande af boställshafvare sålunda åliggande skyldighet, kan vara försummadt, och att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen aflåta nådig proposition om de i sådant afseende erforderliga lagförändringar, till hvilka Riksdagens samtycke grundlagsenligt erfordras."

Herr von Gegerfelt: Jag anhåller blott att med några få ord få besvara den siste talarens anförande. På sätt han uppgifvit, har Lag-Utskottet för några riksdagar sedan framstält förslag till öfver-

Ang. uppgörande af förslag till en ecklesiastik boställsordning. (Forts.)

flyttande af den byggnadsskyldighet, som nu åligger presten och församlingen gemensamt, på presten ensamt mot godtgörelse af församlingen. Såsom den ärade talaren äfven uppgifvit, blef denna framställning af begge Kamrarne afslagen. Vid sådant förhållande, och då Andra Kammaren redan bifallit nu föredragna punkt, torde icke vara lämpligt, att denna Kammare skulle uttala sig för ett sådant öfvertagande af byggnadsskyldigheten, helst frågan derom är beroende på Kongl. Maj:ts pröfning, der betydliga förberedelser äro gjorda samt förslag till ecklesiastik boställsordning upprättade och granskade. Jag yrkar bifall till Utskottets betänkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande punkten och dels af Herr *Ribbing*, att Kammaren för sin del skulle fatta ett så lydande beslut:

"att Riksdagen, oberoende af de åtgärder Kongl. Maj:t med anledning af Riksdagens underdåniga skrifvelse af den 16 Januari 1863 kan komma att vidtaga, redan nu må i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t måtte taga i nådigt öfvervägande, om ej den byggnadsskyldighet å prestboställen, som för närvarande åligger församlingarne, lämpligen kunde af boställshafvarne öfvertagas och en, efter noggrann uppskattning af medelkostnaden för samma byggande och bättrande bestämd, motsvarande förhöjning i öfriga löneförmåner boställshafvarne tillerkännas, samt syner hvart femte år å pastorsboställena, af ojäfvige och sakkunnige män förrättade, anbefallas för beredande af nödig rättelse i hvad vid fullgörande af boställshafvare sålunda åliggande skyldighet kan vara försummadt, och att Kongl. Maj:t ville till Riksdagen aflåta nådig proposition om de i sådant afseende erforderliga lagförändringar, till hvilka Riksdagens samtycke grundlagsenligt erfordras."

Härefter gjordes proposition på bifall till punkten och besvarades med ja.

Ang. församlingens bidrag till folkskolan.

3:dje punkten.

Herr von Geijer: Jag känner mig alltid beklämd när den årliga leveransen af förslag till, såsom det heter, en rättvisare fördelning af kommunala onera och besvär inkommer från Lag-Utskottet till Riksdagen. Desto mera känner jag mig ängslig denna gången, då Lag-Utskottet nu tagit steget ut och formulerat lagstadganden, hvarigenom de skattskyldige inom landskommuner, hvilka hittills varit befriade från bekostande af de kommunala byggnaderna, skulle komma att i denna byggnadsskyldighet deltaga efter samma grund som för kommunalutskylder i allmänhet, det vill säga efter fyrk. Det är möjligt, att jag ser detta förslag ur något pessimistisk synpunkt, och jag bör erkänna, att jag står i viss mån här såsom part i saken. Alltsedan den nya kommunalförfattningen antogs, har jag lefvat i en skräck för de verkningar densamma i sin utveckling kan komma att medföra. Den var redan

Ang. församlingens bidrag till folkskolan. (Forts.)

från början en högst våldsam omkastning af gamla förhållanden rörande beskattningen. Jag hade suttit i många år med mina små inkomster alldeles obeskattad i kommunen, då jag på en gång, när kommunalförfattningen utkom, blef ett beskattningsföremål af första storleken i min socken. Det är ock bekant, att vid införande af den nya kommunalbeskattningen hördes från tjenstemän med flera ett högt klagorop. Beskattningsgrunden kunde också icke bestå i oförändradt skick mera än *ett enda år*, hvilket bäst bevisar huru förhastadt den blifvit antagen.

Under riksdagen näst efter den, då den nya kommunala beskattningen å landet infördes, yttrar Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet i ett afgifvet utlåtande, att denna beskattning ytterst hårdt träffar en del af kommunens medlemmar. Och till bevis derför omtalar Utskottet, att uti en kommun i Vermland utföll kommunalskattens fördelning så, att egaren af en fastighet, taxerad till 100,000 kronor och bebodd af cirka 300 personer, betalte blott 100 kronor, under det att en kapten, som var fastighetsegarens hyresgäst, erlade för sin lön, 2,300 kronor, 150 kronor i skatt. Af den hufvudsakligaste kommunalskatten, eller fattigskatten — säger Utskottet vidare — hafva $^2/_3$ blifvit från jordegarne flyttad till dem som förut varit derifrån nästan helt och hållet befriade.

Någon lindring bereddes visserligen dessa sistnämnda genom den år 1863 antagna nya fyrksättningen, men månne de icke ännu bära en allt för tung skattebörda? Jag anser dock, att inkomsten af kapital och arbete kommer allt mer och mer att öfvertaga de kommunala onera och besvär som nu hvila på fastigheterna och åtminstone till större delen ingått i fastighetspriset; en stark ström går i den rigtningen. Jag har således icke annat att göra än att resignera mig och att hålla mig beredd på afflyttning från den kommun der jag nu bor, i fall kommunalutskylderna bli högre än jag står ut med att betala.

Beträffande den nu föreliggande frågan om skolhusbyggnadens sättande på fyrken, så vill jag visst icke motsätta mig den saken, men önskade att det blefve i lag bestämdt att byggnadskostnaden, när nytt skolhus uppfördes, ställdes på uttaxering under visst antal år. Att så skulle ske, anse båda motionärerne, Herrar von Koch och Sven Nilsson, vara klokt och billigt. Men då någon säkerhet att så kommer att ske icke förefinnes, fruktar jag, att skolhusbyggnads-kostnadens sättande på fyrken kunde ända till stor obillighet i många landtkommuner. Det är ganska osäkert att små landtkommuner alltid besluta sig för att, såsom det sker i städerna, upptaga amorteringslån när större byggnadsföretag ifrågakomma. Enligt de lagbestämmelser Utskottet föreslagit, kan det hända, om kostnaderna för ett nytt skolhus uttaxeras på fyrk under 1 eller 2 år, att t. ex. en jernvägstjensteman under dessa år mister större delen af sin lön; och flyttas han straxt derefter till en jernvägstjenstebefattning i en annan kommun, kan han der komma ut för detsamma. Detta är ju en möjlighet? Att, enligt Utskottets förslag, denne jernvägstjensteman får för framtiden någon nedsättning i hvad angår *årligt* bidrag till skolmästarens aflönande, kan icke rimligtvis anses såsom tillfyllestgörande ersättning för hans uppoffringar i och för skolhusbyggnaden. Hvarföre skulle det icke kunna gå an att låta fyrkarne för inkomst af kapital eller arbete deltaga i kostnaden

Ang. församlingens bidrag till folkskolan. (Forts.)

för skolhusbyggnad, genom att under 20 år påföra dessa fyrkar en *additionel* kommunalskatt till ett fixt belopp, motsvarande samma fyrkars beräknade andel i den annuitet, som skolat utgå i fall byggnadskostnaden bestridts genom amorteringslån på nämnda antal år, med 5 procents räntefot. Jag ber att få erinra, hurusom boställshafvare, som deltaga i kommunal byggnadsskyldighet, få kostnaden för nybyggnad fördelad på 20 år; den boställshafvare, som har bostället när nybyggnaden sker, förskotterar den andel i kostnaden, som belöper på bostället, men sitter han qvar derefter blott t. ex. 10 år, ersätter efterträdaren honom hälften af förskottssumman. Af Utskottets betänkande kan jag ej finna att något försök blifvit gjordt att utfinna lagbestämmelser i den rigtning jag, lika med Herr von Koch, nu angifvit; möjligtvis möter härför svårighet, men kunde man lyckas, förebyggdes stora vådor.

Jag yrkar derför återremiss; erkännande villigt, att de nu gällande bestämmelserna för deltagande i kostnaderna för skolhusbyggnad och skolmästareaflöning behöfva ändras.

Herr von Gegerfelt: Den skräck och fasa för den kommunala beskattningen och för den strömning, hvari den går, hvarom den siste talaren yttrat sig, har icke någon tillämpning på förevarande fall. Här är icke fråga om, såsom i andra hithörande ärenden, att från en klass öfverflytta ett onus, som hittills legat på densamma. Det är blott fråga om förenkling, och jag tror, att, vid närmare granskning af förslaget, skall man finna, att icke någon kommer att derpå i anmärkningsvärd mån vinna eller förlora. Enligt nu gällande lag skall lokal för folkskola — icke för skolmästarens bostad — anskaffas efter de för kyrkobyggnad stadgade grunder, men icke fullt efter dessa, då nemligen verk och lägenheter, som äro befriade från kyrkobyggnad, skola deltaga häri. Hvad beträffar lön till skolmästaren, skall den utgå, icke såsom kommunalutskylder i allmänhet, utan såsom bevillning efter andra artikeln, så att jordbruksfastigheter äro der på ett oskäligt sätt gynnade. I stället för att de vid kommunalutskylder betala dubbelt, betala de här enkelt. Andra utgifter till skolväsendet skola gå ut såsom kommunalutskylder i allmänhet. Nu har Utskottet icke gjort något annat än sammanslagit dessa utgifter under en gemensam form af utgifter för skolväsendet. Vi få medgifva, att utgifter för skollokal, bostad och lön åt skolmästaren, samt undervisningsmateriel med mera dylikt, böra utgå efter en och samma gruud.

Den siste talaren har yrkat återremiss. Jag ber dock att få erinra, att punkten är bifallen af Andra Kammaren, och en återremiss skulle således icke leda till något annat resultat, än att Utskottet med omgående post anhåller, att Första Kammaren måtte i ärendet fatta beslut. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr von Geijer: Jag kan gerna afstå från mitt yrkande om återremiss, vid det upplysta förhållande, att betänkandet skulle återkomma från Utskottet med omgående post; men jag vill anmärka, med anledning af den siste talarens yttrande, att han icke upptagit den vigtigaste punkten i mitt anförande. Låt vara att Utskottets förslag ej

kan anses gynna jorden i förhållande till dem, hvilka betala för inkomst, såsom en klass betraktade, men detta hjelper ju icke individen. När det kan hända, såsom jag sökt visa, att en tjensteman måste ett år bidraga till skolhusbyggnad med större delen af sin lön, så bör, enligt min tanke, en sådan fara förebyggas, och detta kan ej ske utan genom bestämmelser i den rigtning Herr von Koch angifvit i sin motion.

Ang. församlingens bidrag till folkskolan. (Forts.)

Föga kan det trösta den tjensteman, som ett år får betala större delen af sin lön till byggnad af nytt skolhus, att hans efterträdare i tjensten under många följande år slippa betala ett enda öre till samma ändamål.

Jag frånträder emellertid mitt yrkande om återremiss.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Första Tillfälliga Utskotts den 11 och 14 dennes bordlagda utlåtande N:o 7, i anledning af Herr Wallenbergs motion i fråga om ändring af Konkurslagen.

Ang. utredning af gäldbundet bo genom administration.

Herr Lindgren: Då jag har varit reservant i denna fråga i Tillfälliga Utskottet, ber jag att få inför Kammaren framlägga de skäl, som dertill föranledt mig. Till en början vill jag erinra, att här är fråga om ändring eller tillägg i civil lag, och om denna skrifvelse, som här är af Utskottet föreslagen, skulle af Riksdagen beslutas, kommer Riksdagen, utan att Lag-Utskottet är hördt, att afgifva inför Kongl. Maj:t en förklaring, att lagen i en viss del är bristfällig eller ofullständig, samt angifva den rigtning, i hvilken en ändring skulle försiggå. Jag hemställer till Kammaren, huruvida detta kan stå i öfverensstämmelse med grundlagens föreskrift, att Lag-Utskottet skall yttra sig i lagfrågor? Vidare vill jag fästa uppmärksamheten vid, att motionären har här kallat det för en ändring i konkurslagen, under det han alltjemt i motionen yrkar, att den fråga, som han framhållit, icke bör subsumeras under konkurslagen. Men hvad sjelfva hufvudfrågan angår, vill jag påpeka några vådor, som synas mig oskiljaktiga från detta sätt att behandla denna sak. Motionären synes icke fästa vigt vid, att i en sådan fråga som denna först boet måste upptecknas. Man måste veta, hvilka som äro fordringsegare, och huru stora fordringar hvar och en har, så att man ser hvarje fordringsegares talan. Det synes mig vara nödvändigt, att något sådant sker, innan man säger, huru man vill behandla frågan. Vidare måste det vara nödvändigt, att dessa fordringsegare, som endast genom bouppteckningen blifva kända, sammankallas. Motionären har derpå icke fäst vidare afseende, än att han säger, att så många borgenärer som möjligt skola beredas tillfälle att yttra sig, huruvida administration skall ega rum. Jag påstår, att det är nödvändigt, att alla måste sammankallas. Vidare skulle genom en sådan lag, som den ifrågasatta, tillfälle beredas en gäldenär att undgå allt ansvar för bedrägligt, oredligt eller vårdslöst förhållande emot sina borgenärer, emedan sådant ansvar endast kan drabba den, som är försatt i konkurstillstånd. Om nu motionären i stället ville medgifva dessa

Ang. utredning af gäldbundet bo genom administration. (Forts.)

tre omständigheter, att bouppteckning måste upprättas, att förteckning sker på borgenärerne, att de må sammankallas möjligen på någon kortare tid än som annars i allmänhet för konkurs föreskrifvet är, och att alla, hvilkas rätt det gäller, blifva hörda och få yttra sig samt genom någon förstärkt röstpluralitet kunna afgöra, om boet skall på vanligt sätt handhafvas och utredas, eller om det skall till borgenärernes fördel ske genom administration, så behöfdes ju blott en mindre ändring i konkurslagen, i afseende på tiden inom hvilken borgenärerne skulle kallas till sammanträde, och vidare i 52 § af denna lag, att, då borgenärerne på det sättet sammankallas, de må genom förstärkt röstpluralitet kunna bestämma, huruvida administration eller konkurs skall ega rum. Men om icke motionären skulle vilja gå in på detta, ville jag yrka, att frågan finge den form: "att Riksdagen måtte genom underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta genom nya lagberedningen eller den komité, som kunde få sig uppdraget att, jemlikt Riksdagens förut framstälda begäran, utarbeta ny handelslag, uppgöra förslag jemväl till sådan förändring i eller tillägg till konkurslagen, att det under vissa vilkor måtte medgifvas borgenärer att medelst förstärkt röstpluralitet besluta om utredning af gäldbundet bo genom administration".

Herr von Gegerfelt: Då Första Kammaren till Tillfälligt Utskott remitterat denna motion, och densamma blifvit af detta Utskott behandlad, torde det vara för sent att nu göra några anmärkningar emot lagligheten och behörigheten af denna åtgärd, samt frågan böra behandlas i den ordning, den förekommer. I det hänseendet instämmer jag med Utskottet, att en lagstiftning i det syfte, motionären föreslagit, i flera hänseenden skulle medföra icke oväsentliga fördelar, äfvensom att genom lagstiftningen kan förekommas, att det nya förfaringssättet blir missbrukadt. Men i flera delar är jag af olika åsigt med Utskottet om sättet, hvarpå dessa förändringar skulle ske. Utskottet ställer en konkursutredning såsom en motsats emot "en utan konkurs verkställd realisation af tillgångarne, ombesörjd af en utaf borgenärerne inom eller utom deras krets vald administration". Jag får i anledning häraf anmärka, att enligt nu gällande konkurslag är hvarje konkursutredning en realisation af tillgångarne, ombesörjd af en utaf borgenärerne inom eller utom deras krets vald administration; men för en sådan förvaltning måste vissa reglor finnas, dels för att betrygga borgenärernes rätt intill dess de hunnit för sådant ändamål sjelfva komma tillsammans, och dels för att derefter betrygga minoritetens rätt. De stadganden, som i sådant hänseende finnas i vår konkurslag, torde vara tillfredsställande; men erkännas måste, att det kan finnas fall, då egendomen kunde förvaltas på annat sätt, och då dessa stränga reglor icke borde tillämpas. Jag tror, att det är hufvudsakligen från denna synpunkt, som den blifvande lagstiftningen bör utgå, nemligen att tillse, huruvida de stränga former, som konkurslagen i allmänhet stadgar, kunna för särskilda fall eftergifvas. Så långt är jag ense med motionären och Utskottet, men deremot kan jag icke instämma deri, att konkurs, då laga skäl dertill finnes, bör kunna hindras blott genom förklaring af gäldenären, att han vill söka bringa det till administra-

Ang. utredning af gäldbundet bo genom administration. (Forts.)

tion, icke heller att genom sammankallande af de borgenärer, som händelsevis finnas på stället, ett beslut derom skall kunna fattas. Det är således min åsigt, att fråga om en så beskaffad fri administration icke bör uppehålla konkursens början, och att icke ett beslut derom bör få fattas förrän på inställelsedagen. Samma tid, som borgenärerna behöfva till att bevaka sina fordringar, erfordras för att sätta dem i tillfälle att bevaka sin rätt i förevarande hänseende. Ett stöd för denna åsigt hemtar jag af den jemförelse, hvilken så väl motionären som Utskottet gjort mellan ett beslut om administration och om tvångsackord. Ingen har satt i fråga, att beslut om tvångsackord skall kunna fattas förr än efter inställelsedagen. Vidare ber jag få anmärka, att för betryggande af säkerheten fordras en betydligt förstärkt röstöfvervigt, och i detta afseende skulle jag vilja hänvisa till samma grunder, som för tvångsackord äro föreskrifna. Ytterligare skulle jag vilja påpeka, att ett sådant beslut icke bör kunna verka hindrande för de prioriterade borgenärernes rätt, likasom de icke äro underkastade följderna af ett tvångsackord. Det vore hårdt, om jag hade en inteckning eller pant i handom, att jag skulle hindras att realisera densamma i afbidan på administrationens slut. Detta vore mycket förnärmande för den enskildes rätt, och konkurslagen har fäst mycken vigt vid, att de prioriterade fordringsegarnes rätt icke skall uppehållas. Slutligen skulle jag vilja hemställa, om icke, liksom frågan om tvångsackord, äfven frågan om administration bör af domstol fastställas. Under dessa förbehåll vill jag icke motsätta mig den skrifvelse, som Utskottet här föreslagit.

Herr Stråle: Det gläder mig att höra, att den siste talaren kommit till samma resultat, som Utskottet gjort, och jag tror, att hans anmärkningar i viss mån förtjena afseende; men de torde blifva föremål för pröfning, då lagförslaget härom en gång skall affattas. Men i en del är jag af alldeles motsatt mening mot honom, då han påstod, att man skulle först afvakta den tid, då inställelsedagen var inne, för att besluta om administration; ty det vore detsamma som att omintetgöra hela frågan om administration. En administration af en större affär måste inträda ögonblickligen, på det att personer med affärsvana och af stort anseende må kunna sätta sig i förbindelse med fordringsegarne och vidtaga nödiga åtgärder för att söka bereda en fördelaktig afveckling af tillgångarne. Att åter utsätta denna tid till inställelsedagen vore detsamma, som enligt nu gällande konkurslag är bestämdt; ty det finnes en administration nu, och den inträder icke förr än inställelsedagen inträffat. Jag tror, att Utskottet har påpekat de verkligen stora fördelar, som måste medgifvas blifva en följd af en sådan administration, som här är föreslagen. Vi hafva i dessa dagar haft det mest eklatanta bevis på hvad en administration kan göra. Hade den affärsman jag afser, som för fem månader sedan instälde sina betalningar, måst göra konkurs, hvad hade då följden blifvit? Jo, en ganska stor brytning i affärsförhållandena, till förlust icke allenast för de oprioriterade fordringsegarne, utan äfven för den allmänna affärsrörelsen. Detta bevisar hvad en administration kan göra, då den kommer i rätt tid. Hvad hade den deremot uträttat, om man väntat till inställelsedagen? troligen ingenting.

Ang. utredning af gäldbundet bo genom administration. (Forts.)

Hvad angår den förste talarens yttrande om Tillfälliga Utskottets behörighet att behandla denna fråga, tillåter jag mig derom icke något omdöme. Första Kammaren har remitterat frågan till Tillfälliga Utskottet, och då har Utskottet måst taga frågan om hand. Samme talare anmärkte, att fråga om gäldenärens ansvar för bedrägligt, oredligt eller vårdslöst förhållande emot borgenärerna skulle genom administration undanskjutas. Det må vara; men här är väl egentligen icke fråga om andra bon, än der fråga om ansvar icke gerna kan uppstå; ty har verklig vårdslöshet å gäldenärens sida egt rum, lärer icke heller blifva fråga om administration. Gå de fleste fordringsegarne in på administration, så ligger säkerligen icke någon oredlighet till grund för gäldenärens obestånd, och då kan det således icke blifva fråga om ansvar.

Jag instämmer med den siste talaren uti hvad han anfört angående de prioriterade fordringsegarne; men jag är öfvertygad, att om en administration bildas, kommer den öfverens med de prioriterade fordringsegarne. Då man emellertid icke får tänka på administration allenast för större affärsförhållanden, utan äfven för mindre omfattande affärer, medgifver jag gerna, att lagstiftningen i denna fråga är svår; men frågan är förtjent af ett försök att lösas. För min del anser jag, att man måste lägga stor makt i konkursdomarens händer, och att utan hans medgifvande bör icke en administration få ega rum. Om ett stadgande formuleras i detta afseende, är det antagligen en säkerhet för fordringsegarne, att icke en administration kan ske dem till förfång. Frågan är i sanning förtjent af stor uppmärksamhet; ty det må väl vara i hög grad olämpligt, om man tänker sig ett större affärsförhållande, der en mängd fordringsegare finnas, till belopp af millioner, hvilka gå in på att genom utsedde förtroendemän taga om hand och afveckla boet, att en ensam fordringsegare för några hundra kronor skall kunna säga nej och härigenom antingen tvinga till konkurs, eller att man måste lösa ut honom. Det ligger, enligt min åsigt, en förhatlighet i detta, att de större fordringsegarne måste göra uppoffringar för att aflägsna en sådan herre.

Jag yrkar vördsamt bifall till Utskottets förslag.

Herr Petersson, Gustaf: Jag får bekänna, att jag från första stund, jag läste denna motion, intogs af fruktan att densamma skulle vinna framgång. Jag hyste denna fruktan derföre, att jag såg i motionen ett medel att borttaga den i vårt land hittills rådande allmänna lag och allmänna mening, att hvar och en, som åtagit sig en betalningsskyldighet till en viss tid, skall också vara förbunden att fullgöra denna skyldighet. På sätt som motionären formulerat sitt förslag, uppfattar jag det så, som om det ovilkorligen skulle medgifva hvilken gäldenär som helst ett moratorium på ett års tid, derest det lyckas honom att med sina mest betydande fordringsegare öfverenskomma om administration. Jag anser det vara i högsta grad betänkligt för den kredit, vi hittills haft, och den kredit, hvaraf vi för framtiden äro i behof. Jag vill medgifva, att det kan i många fall vara af behofvet påkalladt att, då vare sig enskilde eller bolag, som bedrifva affärsverksamhet, af ofördelaktiga omständigheter kommit i förlägenhet, kunna genom administration realisera tillgångarne i fred; men lika med de talare, som yttrat

detta, och hvilka jag är tacksam för deras utredning, anser jag det icke gå an att lemna afgörandet häraf helt och hållet åt de fordringsegare, som tillfälligtvis kunna finnas på den plats, der gäldenären bor. Om detta sker utan de öfriges samtycke, kan det hända, att, då administrationen är slut, det är en del, som icke få någonting, och de skola då nöja sig dermed. Jag instämmer med de herrar, som gjort dessa erinringar, men har icke något emot den föreslagna skrifvelsen.

Ang. utredning af gäldbundet bo genom administration. (Forts.)

Herr Wallenberg: Jag är mycket glad, att de invändningar, som blifvit gjorda, icke äro af någon stor betydenhet, och att de talare, som haft ordet, icke motsatt sig aflåtande af en underdånig skrifvelse. De farhågor, som af ett par talare blifvit antydda, anser jag, för min del, om man underkastar dem en närmare belysning, icke vara så stora, som de se ut på afstånd. En talare har yrkat, att det skulle blifva en uppteckning af fordringarne, och det är just hvad som skett och kommer att ske vid sådana tillfällen; men frågan är den, huruvida det skall ske med den minutiösa noggrannhet och iakttagande af de stränga juridiska former, som gälla för konkurs. Här är endast syftemålet att i vissa fall möjliggöra, det sådant må, till förekommande af stora förluster, hastigare kunna ske. Det är ungefär frågans porté, och jag kan icke tänka mig, att i mindre omfattande olyckor en sådan lag skulle behöfva tillämpas, som här är i fråga att begära.

Här är också af en talare yttradt, att en dylik lagstiftning skulle kunna hafva till följd, att "en gäldenär undginge allt ansvar för bedrägeri eller vårdslöshet, hvartill han gjort sig skyldig". Jag tror för min del icke, att det skulle kunna inträffa, att en samling borgenärer, med förstärkt majoritet såväl i afseende å fordringsbelopp som antal afgifna stämmor, beslutade om administration åt en gäldenär, mot hvilken anledning förekom till misstanke, att han vore skyldig till bedrägeri eller vårdslöshet. Ty att påtaga sig ansvaret för en sådan lagöfverträdelse, som att söka skyla och skydda en bedragare, det kan jag icke tänka mig, att en så beskaffad majoritet af borgenärer skulle hvarken våga eller vilja. Jag vet, att det tyvärr har händt, att man kunnat få ihop majoritet för ett tvångsackord endast derföre att en och annan borgenär tyckt det vara synd om gäldenären; men det är väl en väsentlig skilnad emellan att enligt lag besluta tvångsackord och att emot lag skyla och skydda ett bedrägeri.

Samme talare har föreslagit, att man skulle i den underdåniga skrifvelsen till Kongl. Maj:t begära, att han ville anbefalla den nya lagkomitén att vid utarbetande af ny handelslag taga denna fråga i betraktande. Jag tror, att, då man vänder sig till Kongl. Maj:t, bruket icke är, att den underdåniga skrifvelsen innehåller hvad Kongl. Maj:t skall göra, utan blott hvad Riksdagen önskar, och i afseende å sättet att gå dessa önskningar till mötes, lärer Kongl. Maj:t få använda hvilken utväg, han finner lämplig. Men skulle man särskildt begära, att denna fråga skulle sättas i samband med utarbetande af en ny handelslag, då kunde man lika väl lägga frågan till handlingarne; ty att utarbeta en ny handelslag är en sak, som icke är lätt, hvaremot den fråga, som här är väckt, är så enkel som möjligt, endast man vill taga den så, och icke väga den precist på juridiska vågskålar eller inklämma den i

Ang. utredning af gäldbundet bo genom administration. (Forts.)

skarpa juridiska former. Utgår man blott från den synpunkten, att man har att göra med hederliga gäldenärer och fordringsegare, hvilkas bästa man vill, tror jag, att det är en ganska lätt sak att åstadkomma ett tillfredsställande lagstadgande i det syfte, motionen afser; men vill man genom tungt begränsade former söka förekomma hvarje missbruk af den rättighet, som skulle borgenärer tillerkännas, då är det knappast möjligt att tänka sig en sådan lagstiftning. Och hvilka äro väl de former, hvarigenom man vill förekomma dylika missbruk? Jo! att genom en bouppteckning borgenärerne skulle beredas trygghet, till dess en administration komme till stånd, och att beslutet om administration skulle fastställas af domstol. Det är just det, som jag fruktar; ty derigenom skulle förorsakas en sådan *tidsutdrägt*, att beslutet säkert blefve till ingen nytta. Jag skall be, att för Herr Grefven och Talmannen få omförmäla en tilldragelse ur de sista månadernas historia, som kan för denna fråga vara ganska upplysande. Jag skall noga taga mig till vara för att omtala *hvar* det händt oeh *hvem* det händt; men någonstädes i Sverige har det inträffat, att en gäldenär fann sig ur stånd att för tillfället fullgöra sina betalningar, och när han då anmodade några vänner att öfverse ställningen, sade de honom, att det icke fans något annat för honom att göra, än att inställa sina betalningar, emedan, om han fortsatte sin rörelse, han möjligen skulle kunna göra den ene borgenären förfång till den andres förmån. De föreslogo honom att sammankalla sina borgenärer, och att för dessas tryggande under tiden alla hans tillgångar skulle lemnas under vård af ett par personer, som voro i åtnjutande af allmänt förtroende. Han införde derefter i ortens tidningar en kallelse till borgenärerne, för att sammanträda och taga i öfvervägande, huruvida affärerna kunde få afvecklas genom administration, och de personer, åt hvilka han öfverlemnat sina tillgångar, gåfvo i samma tidningar tillkänna, att dessa tillgångar befunnos under deras vård och ansvar. Händelsevis var det så ställdt, att både den ene och den andre blefvo trodde; den, som gjorde framställningen, blef icke ansedd såsom en vårdslös gäldenär, utan såsom en hederlig karl, hvilken råkat i trångmål, och hans samtlige borgenärer, som mottogo framställningen, drogo icke saken till domstol, utan gingo gäldenärens önskan till mötes, och der funnos ändock fordringsegare till ett antal af icke mindre än *sexhundratvå*.

Den kallelse å borgenärerne, som en talare här velat hafva verkställd genom domstol, på det att noggrann bevisning skulle finnas derom att hvar och en blifvit kallad, den skedde genom ortens allmänna tidningar, och jag har mig bekant, att på det sammanträde, som med borgenärerne hölls, kommo 338 tillstädes. Dessa 338 funno alla klart och tydligt, att det var *deras gemensamma* intresse att utreda gäldenärens affärer under hand genom administration, och på ett enda sammanträde fattades beslut om formen för denna administration och om fullmakter för administratörerne, samt utsågos administratörer. Det må här tilläggas, att intet skamligt försök gjordes af någon borgenär att tilltvinga sig liqvid på de andras bekostnad, hvilken omständighet bevisar, att sådana vigtiga beslut kunna fattas i all samdrägt, der hederliga tänkesätt äro rådande.

Administrationen fortgick derefter i fem månader med det resultat,

att från att hafva en skuldsumma att afveckla på elfva millioner kronor, hade man vid slutet af dessa fem månader kommit ned till en skuldsumma af endast två millioner kronor. Huru skulle det väl varit möjligt att åstadkomma något sådant genom en konkursutredning? Och det roliga är, icke blott att det finnes ingen af borgenärerne, som kan säga, att han förlorat ett öre eller kommer att förlora ett öre, utan än mer, att det menliga inflytande, som en så stor konkurs ofelbart skolat utöfva i orten, blifvit förebygdt. Nu visade det sig, att det rådde en så stor enighet bland borgenärerne, att en dylik anordning lät sig göra, utan allt lagstadgande, och att det icke fans någon, som begagnade sig af bristen på en sådan lagstiftning, som nu blifvit föreslagen, för att söka afpressa gäldenären och de öfriga borgenärerne full betalning genast, utan alla läto det bero vid beslutet om administration, och deraf hade de icke blott stor tillfredsställelse för egen del, utan äfven stor heder för den samhällighet de lagt i dagen. Genom en sådan lagstiftning, att en större möjlighet bereddes till ett dylikt förfaringssätt, medverkar man till att främja ett större och redbarare förtroende inbördes mellan dem, som komma i den belägenheten, att de befinna sig i samma ställning till en gäldenär, och jag har i min motion icke tillåtit mig att formulera några lagbestämmelser i detta syfte, utan endast afsett, att frågan till en början skulle blifva föremål för Riksdagens öfvervägande och derefter genom dess godhetsfulla medverkan dragas under Kongl. Maj:ts pröfning. Det enda och lämpligaste sättet, hvarpå Riksdagen har att gå till väga, synes mig vara att aflåta en sådan underdånig skrifvelse, som här är föreslagen, och det sätt, hvarpå Kongl. Maj:t behandlar frågan, blir naturligtvis i sin tid ytterligare föremål för Riksdagens ompröfning. Med tacksamhet för den uppmärksamhet, Utskottet egnat min motion, anhåller jag således vördsamt om bifall till Utskottets förslag.

Ang. utredning af gäldbundet bo genom administration. (Forts.)

Herr Almqvist: Det förslag till underdånig skrifvelse, som Utskottet här framlagt, synes mig vara ganska enkelt och tillfyllestgörande för ändamålet, om man subtraherar bort inledningen eller motiven. Dessa äro, i min tanke, icke behöfliga; ty, såsom den siste talaren anmärkte, lärer nog Kongl. Maj:t, äfven derförutan, sedan Riksdagen uttalat sin önskan i detta afseende, hafva tillräckliga grunder att derpå utarbeta och meddela den lag, som behofvet påkallar. Enligt min öfvertygelse, kan denna fråga, att döma efter hvad erfarenheten flera gånger gifvit vid handen, tagas på ett ganska enkelt sätt, och jag tror, att det åsyftade målet bäst skall vinnas, om man så mycket som möjligt undviker lagens tunga former. Skulle man förutsätta någon pröfning af domstol rörande en fordrans giltighet, skulle derigenom en tidsutdrägt uppkomma, som lätteligen kunde förorsaka, att ändamålet förfelades. Deremot torde det ej vara olämpligt, att en särskild person förordnades att i här ifrågavarande fall öfvervaka och följa med förhållandena för att tillse, om sådana speciela omständigheter yppade sig, att de icke rimligen kunde genom enskild öfverenskommelse lösas. Om t. ex. stora fordringsanspråk förekomma, hvilkas innehafvare man ej vore i tillfälle att höra, och hvilkas rätta belopp man ej kan få utredt, eller om gäldenären är en så beskaffad person, att man ej kan

Ang. utredning af gäldbundet bo genom administration. (Forts.)

lita på hans uppgifter, eller om han icke fört rediga böcker, då torde det falla af sig sjelft, att en administration icke kan ega rum i ett sådant kaos, och för att undvika ett missgrepp i detta afseende, vore det tilläfventyrs lämpligt, att en offentlig person hade tillsyn öfver tillvägagåendet vid sådana tillfällen. Detta vore, efter min uppfattning, allt hvad som behöfdes, och några särskilda grunder för den begärda lagen, torde i öfrigt ej behöfva för Kongl. Maj:t angifvas. Jag anhåller således om bifall till det framstälda skrifvelseförslaget med uteslutande af inledningen dertill.

Sedan öfverläggningen härefter förklarets fulländad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats dels bifall till förevarande utlåtande och dels af Herr *Lindgren*, att Kammaren skulle bifalla Utskottets deri gjorda hemställan med följande förändrade lydelse:

"att Riksdagen måtte genom underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta genom lagberedningen eller den komité, som kan få sig uppdraget att, jemlikt Riksdagens förut framstälda begäran, utarbeta ny handelslag, uppgöra förslag jemväl till sådan ändring i eller tillägg till Konkurslagen, att det under vissa vilkor måtte medgifvas borgenärer att medelst förstärkt röstpluralitet besluta om utredning af gäldbundet bo genom administration."

Härefter framstäldes proposition på bifall till utlåtandet och besvarades med ja.

Kammaren åtskildes kl. 10 e. m.

In fidem

O. Brakel.

STOCKHOLM, IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI, 1876.